

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jakub Tomek

Negativní procesní podmínky v občanském soudním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Negativní procesní podmínky v občanském soudním řízení** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Obsah

Úvod	4
1. Procesní podmínky v občanském soudním řízení	7
2. Překážka věci zahájené (litispendence)	9
2.1 Obecně k překážce věci zahájené.....	9
2.2 Totožnost věci	13
2.2.1. Totožnost základu procesního nároku	14
2.2.2. Totožnost předmětu procesního nároku.....	18
2.2.3. Totožnost účastníků řízení	20
3. Překážka věci rozsouzené (res iudicata).....	23
3.1 Obecně k překážce věci rozsouzené.....	23
3.2 Subjektivní meze závaznosti	26
3.3 Objektivní meze závaznosti.....	28
4. K problematice rozšířené litispence a res iudicata.....	34
4.1 Rozšířená litispence dle § 83 odst. 2 OSŘ.....	34
4.2 Rozšířená res iudicata dle § 159a odst. 2 OSŘ.....	38
4.3 K pojetí § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ jako procesní úpravy „hromadných řízení“	39
Závěr.....	42
Zdroje	45
Monografie	45
Odborné Články	46
Právní předpisy	46
Judikatura.....	47
Shrnutí	49
Abstract	50

Úvod

Cílem této diplomové práce je analýza negativních procesních podmínek, mezi něž řadíme překážku věci zahájené (litispendence) a překážku věci rozsouzené (res iudicata), které jsou promítnutím obecné zásady "ne bis in idem". Procesní podmínky jsou základní procesní předpoklady k tomu, aby soud mohl rozhodnout o právech a povinnostech účastníků. Negativní procesní podmínky patří mezi podmínky řízení, k nimž se přihlíží kdykoliv za řízení, a představují neodstranitelný nedostatek procesních podmínek, který je důvodem k zastavení řízení.

Jedním z důvodů výběru tohoto tématu je skutečnost, že právní praxe zatím neodpověděla na všechny otázky, které se pojí s touto problematikou a dále také skutečnost, že teorie a praxe v určitých otázkách souvisejících s překážkou věci zahájené a překážkou věci rozsouzené dochází k rozdílným závěrům. Aplikační problémy v souvislosti s překážkou věci zahájené (litispendence) vznikají zejména u zkoumání otázky, kdy se jedná o totožnost více řízení. Dále lze považovat za problematickou aplikaci § 83 odst. 2 občanského soudního řádu, který rozšiřuje překážku věci zahájené a s tím také související rozšíření překážky věci rozsouzené (res iudicata) dle § 159a odst. 2 občanského soudního řádu. Ostatně i samotná právní úprava překážky věci rozsouzené vzbuzuje v praxi v určitých ohledech pochybnosti, zejména vztah žaloby na plnění a žaloby určovací.

Z hlediska časového a geografického se diplomová práce zabývá analýzou pouze aktuální právní úpravy občanského soudního řádu ČR, kdy z hlediska zkoumání těchto institutů se tato diplomová práce částečně inspiruje zahraniční právní úpravou, zejména při analýze totožnosti věci, překážky věci rozsouzené a při posuzování právní úpravy rozšířené litispence a res iudicata.

V této diplomové práci, z hlediska použitých zdrojů, byla použita zejména judikatura, která v nejširším měřítku slouží k výkladu litispence a res iudicata. Při psaní diplomové práce týkající se právní oblasti se nelze vyhnout určitému druhu zdrojů, a proto jako zdroje byly dále použity zejména právní předpisy, komentářová literatura a odborné monografie. Dále při analýze rozšířené překážky věci zahájené a překážky věci rozsouzené sloužily jako zdroje primárně odborné články zabývající se touto tematikou. Co se týče zhodnocení dosavadního zpracování tématu lze konstatovat, že neexistuje mnoho odborných článků či publikací, které by se zaměřovaly na detailní rozbor negativních podmínek řízení (vyjma oblasti účinků právní moci a tzv. hromadných žalob), a proto lze za nejdůležitější zdroje považovat právní předpisy a judikaturu.

Z hlediska struktury práce se tato diplomová práce v první kapitole zabývá obecným nastíněním podmínek řízení. Jelikož se diplomová práce zaměřuje pouze na analýzu negativních podmínek řízení, je tato první kapitola pouze stručným obecným úvodem problematiky negativních procesních podmínek. Druhá kapitola diplomové práce detailně zkoumá překážku věci zahájené, přičemž v počáteční fázi se diplomová práce zaměřuje na základní charakteristiku překážky litispendence a posléze zkoumá totožnost věci. Třetí kapitola se zaměřuje na problematiku překážky res iudicata, kdy po počáteční základní charakteristice dochází k analýze objektivní a subjektivní meze závaznosti právní moci. Poslední kapitola této diplomové práce provádí analýzu rozšířené překážky litispendence a překážky res iudicata dle § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 občanského soudního řádu. Co se týče návrhu na další výzkum, lze podotknout, že se jeví jako vhodné analyzovat také překážku litispendence a res iudicata v exekučním, insolvenčním a nesporném řízení. S překážkou litispendence a res iudicata dále v české právní úpravě souvisí oblast tzv. hromadných řízení, kterou by bylo možné podrobit detailnímu zkoumání, zejména v souvislosti s rekodifikací civilního práva procesního. Lze konstatovat, že problematice tzv. hromadných řízení by bylo vhodné věnovat celou diplomovou práci a detailně tento institut zkoumat v zahraničních právních úpravách a v souvislosti s tím také navrhnout právní úpravu hromadných řízení v civilním procesu ČR.

Základní metodou, která byla použita při tvorbě diplomové práce, je analýza. V souvislosti s tímto byly stanoveny základní výzkumné otázky související s překážkou litispendence a res iudicata. První výzkumná otázka: Jaké podmínky dle občanského soudního řádu musí být naplněny, aby soud mohl konstatovat totožnost věci u alespoň dvou soudních řízení? V souvislosti s touto výzkumnou otázkou byly stanoveny dvě hypotézy, dle první hypotézy podmínky totožnosti věci nejsou upraveny v právním předpise a na tuto otázku nachází odpověď až praxe a teorie, dle druhé hypotézy podmínky totožnosti věci vycházejí z dvoučlenné teorie předmětu sporu. Druhá výzkumná otázka: Jaký je nejvhodnější způsob vymezení totožnosti základu procesního nároku? V souvislosti s touto výzkumnou otázkou byla stanovena hypotéza, dle které se jako nejvhodnější jeví metoda subsumpce pod hypotézu právní normy. Třetí výzkumná otázka: Jsou závěry Nejvyššího soudu týkající se vztahu žaloby na plnění a žaloby určovací v souladu s právní úpravou překážky věci rozsouzené? V souvislosti s touto výzkumnou otázkou byla stanovena hypotéza, dle které jsou závěry Nejvyššího soudu v souladu s právní úpravou překážky res iudicata. Čtvrtá výzkumná otázka: Představují ustanovení § 83 odst. 2 občanského soudního řádu a § 159a odst. 2 občanského soudního řádu procesní úpravu tzv. hromadných řízení? V souvislosti s touto výzkumnou otázkou byla stanovena hypotéza, dle které se jedná o procesní úpravu tzv. hromadných žalob.

Závěrem bych rád poděkoval vedoucí diplomové práce JUDr. Kláře Hamuřákové, Ph.D., zejména za ochotu a odbornou pomoc při tvorbě této diplomové práce.

1. Procesní podmínky v občanském soudním řízení

Obecně procesní podmínky můžeme charakterizovat jako určité základní podmínky řízení, které stanovuje civilní právo procesní. Označit je lze jako základní, protože nejsou-li tyto podmínky naplněny, nemůže soud rozhodnout o věci samé. Sama skutečnost, že nejsou splněny procesní podmínky, neznamena neexistenci sporu jako takového. Existence nedostatku určité procesní podmínky tedy nebrání vzniku procesního právního poměru. Charakteristickým znakem procesních podmínek je právní vztah k určitému procesnímu úkonu.¹ Tento procesní úkon se váže na základní procesní subjekty, které tvoří soud a účastníci. Procesní podmínky lze tedy pojmově charakterizovat jako „základní procesní předpoklady k tomu, aby soud mohl svým rozhodnutím naplnit účel civilního procesu, tj. autoritativně rozhodnout o právech a povinnostech hmotněprávní povahy rozhodnutí.“²

Jak již bylo uvedeno, procesní podmínky nemusí být naplněny, aby mohlo být zahájeno řízení, protože splnění procesních podmínek lze zkoumat až po zahájení řízení. Dojde-li ovšem soud při zkoumání procesních podmínek k závěru, že není určitá podmínka naplněna, je povinen z toho učinit příslušný procesní závěr.³ S tím také souvisí, že je nutné procesní podmínky odlišit od náležitostí podání a odstraňování jejich nedostatků, protože v případě procesních podmínek soud nemůže vydat meritorní rozhodnutí, pokud procesní podmínky nejsou naplněny a není-li možné tento nedostatek podmínek odstranit. V takovém případě je soud povinen řízení zastavit.⁴

Dle § 103 občanského soudního řádu (zákon č. 99/1963 Sb., dále jen „OSŘ“) naplnění procesních podmínek soud zkoumá kdykoliv za řízení. Dojde-li soud k zjištění, že některá z podmínek řízení není naplněna, posoudí, zda nedostatek procesních podmínek je odstranitelný nebo neodstranitelný. Pokud se bude jednat o neodstranitelný nedostatek procesních podmínek, soud dle § 104 odst. 1 OSŘ řízení usnesením zastaví. Dojde-li soud k závěru, že je nedostatek procesních podmínek odstranitelný, dle § 104 odst. 2 OSŘ učiní vhodná opatření k odstranění tohoto nedostatku. V případě neúspěchu odstranění nedostatku, soud usnesením řízení zastaví (dle § 104 odst. 2 OSŘ).

¹ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní*. Autor úvodu Jaroslav OEHM, editor Jiří SPÁČIL. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 115–116.

² ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2014, s. 135.

³ WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 213.

⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2014, s. 135.

Procesní podmínky rozlišujeme dle procesních subjektů na procesní podmínky na straně soudu a procesní podmínky na straně účastníků. Procesními podmínkami na straně soudů jsou pravomoc a příslušnost. Sporné je, zda mezi podmínky řízení na straně soudů patří také řádné obsazení soudů.⁵ Procesními podmínkami na straně účastníků jsou způsobilost být účastníkem řízení, procesní způsobilost, existence plné moci (a to v případě zastoupení účastníka na základě plné moci) a popř. způsobilost zástupce účastníka. Mezi procesní podmínky jsou dále řazeny existence návrhu na zahájení řízení a zaplacení soudního poplatku. Konečně mezi podmínky řízení dále patří tzv. negativní podmínky řízení, mezi které řadíme překážku věci zahájené (litispence) a překážku věci rozsouzené (res iudicata). Dále se tato diplomová práce bude zabývat pouze negativními podmínkami řízení

⁵ Více k řádnému obsazení soudu viz WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 217.

2. Překážka věci zahájené (litispendence)

2.1 Obecně k překážce věci zahájené

Překážka věci zahájené (litispendence) je upravena v § 83 OSŘ, kdy dle tohoto ustanovení „*zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení*“. Litispendence bývá spojována s právní zásadou *ne bis in idem*, tj. ne dvakrát o tomtéž. Podstatou litispendence je vyloučení možnosti, aby v téže věci probíhalo další řízení. Za účel litispendence lze považovat především snahu o zabránění nadbytečnému zatěžování soudů, protože litispendence není projevem zákazu opětovného projednání věci, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale je projevem zásady procesní ekonomie.⁶

Jak již bylo zmíněno, litispendence představuje jednu z podmínek řízení. Soud je povinen zkoumat, zda existuje překážka věci zahájené kdykoliv za řízení, a jelikož je tato překážka tzv. neodstranitelný nedostatek procesních podmínek,⁷ je soud povinen, v případě existence této překážky, řízení zastavit. V případě, že v téže věci skutečně probíhá více řízení, je dle judikatury povinen zastavit řízení soud, u něhož byl tentýž nárok uplatňován později, tj. soud později zahájeného řízení.⁸ Judikatura tento závěr dovozuje jazykovým výkladem § 83 odst. 1 OSŘ a § 104 OSŘ, dle kterých ono zahájení prvního řízení brání následnému řízení překážkou litispendence, a proto má být zastaveno pozdější řízení.⁹ Tento závěr by ovšem mohl být také podložen o čl. 29 nařízení Brusel I bis (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, ze dne 12. prosince 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech), dle kterého v případě více řízení u soudů různých členských států v téže věci mezi týmiž stranami, je povinen soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, prohlásit svoji nepřislusnost. Výše uvedené nařízení přímo normuje, že právě pozdější soud má povinnost prohlásit svoji nepřislusnost. Bylo by tedy nelogické, aby ve sporech s mezinárodním prvkem soud postupoval jinak než ve vnitrostátních sporech ve vztahu k litispendenci.

Na druhou stranu lze si představit situace, kdy z hlediska zásady rychlosti a hospodárnosti je vhodnější, aby bylo zastaveno řízení dříve zahájené. Pokud by soud dříve zahájeného řízení nečinil žádný procesní úkon, zatímco soud později zahájeného řízení by zjistil překážku litispendence až v pozdější fázi řízení, vzhledem k zásadě rychlosti by zřejmě bylo vhodnější, aby

⁶ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 338–339.

⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C. H. Beck, 2014, s. 153–154.

⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. března 1922, sp. zn. R I 260/22

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2012, sp. zn. 22 Cdo 789/2011

došlo k zastavení řízení dříve zahájeného sporu, kde prozatím nebyl soud procesně aktivní. Ovšem takové řešení by se mohlo dostat do rozporu se zásadou zákonného soudce, dle které mají být pravidla pro určení konkrétního soudu a následně také soudce stanovena zákonem. K tomu svědčí i skutečnost, že zastavení dříve zahájeného řízení nemá oporu v zákoně, naopak z ustanovení § 83 OSŘ spíše vyplývá, že má být zastaveno řízení pozdější. Z tohoto důvodu lze dojít k závěru, že i v případě procesní nečinnosti soudu u dříve zahájeného řízení, má být zastaveno řízení později zahájené.

V případě že by bylo více řízení zahájeno ve stejný den, typicky podáním žaloby u více soudů, by se v mezích § 83 OSŘ jednalo o zahájení řízení ve stejné době, bez ohledu na hodinu či dokonce minutu těchto podání, protože dle § 82 odst. 1 OSŘ je dobou zahájení řízení den dojití návrhu, nikoliv určitá časová jednotka. Z toho vyplývá, že v těchto případech nelze stanovit, které z těchto řízení bylo zahájeno později a je ponecháno na úvaze soudu, aby rozhodl, které řízení bude zastaveno. Soud je povinen při této úvaze postupovat tak, aby bylo dodrženo právo na spravedlivý proces a zásada rychlosti a hospodárnosti.¹⁰

Pro analýzu existence překážky věci zahájené je rozhodným okamžikem stav v době rozhodnutí soudu o námitce litispendence, tj. stav v době rozhodnutí v později zahájeném řízení, nikoliv v době zahájení tohoto později zahájeného řízení.¹¹ Jinak řečeno „*okamžikem rozhodným pro posouzení existence překážky litispendence je vydání usnesení o zastavení řízení.*“¹² Jestliže by námitka litispendence odpadla dříve, než by došlo k zastavení řízení nebo pravomocnému rozhodnutí ve věci samé, nebrání tato „odpadnutá“ překážka v pokračování v řízení a to z toho důvodu, že v době rozhodování soudu ve věci samé tato překážka již neexistuje.¹³ Pokud by tedy probíhaly dvě řízení týkající stejného nároku na zaplacení částky ve výši 100.000,- Kč mezi týmiž účastníky a první řízení by bylo zastaveno (např. z důvodu nezaplacení soudního poplatku) dříve, než soud později zahájeného řízení zastaví řízení z důvodu překážky litispendence, může soud později zahájeného řízení pokračovat v řízení, protože překážka litispendence již odpadla.

Přitom není rozhodné, z jakého důvodu má být dříve zahájené řízení zastaveno, protože z pohledu později zahájeného řízení je rozhodné pouze to, zda bylo dříve zahájené řízení v době rozhodování věci pravomocně skončeno. Soud později zahájeného řízení není povinen zkoumat, z jakého důvodu bylo dříve zahájené řízení skončeno.¹⁴ Je tedy bezvýznamné, zda došlo např. k zastavení řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku nebo k zastavení řízení z důvodu

¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2012, sp. zn. 21 Cdo 1525/2010

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2003, sp. zn. 29 Odo 788/2002

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. května 2009, sp. zn. 26 Cdo 2741/2007

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2003, sp. zn. 29 Odo 788/2002; viz také Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. září 1932, sp. zn. R I 578/32

¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2007, sp. zn. 21 Cdo 3226/2006, viz také Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 1999, sp. zn. 2 Cdon 1922/97

zpětvzetí žaloby. V případě, že by došlo k pravomocnému skončení dříve zahájeného řízení ve věci samé, aniž by bylo o překážce litispendence rozhodnuto u později zahájeného řízení, dojde ke vzniku překážky věci rozhodnuté (res iudicata).¹⁵ Příkladem, pokud probíhá více řízení mezi stejnými účastníky opírající se o totožný návrh na vydání směnečného platebního rozkazu dle § 175 OSŘ ve výši 50.000,-Kč a v dříve zahájeném řízení dojde k vydání směnečného platebního rozkazu, který nabude právní moci (z důvodu, že žalovaný neuplatnil námitky vůči směnečnému platebnímu rozkazu včas), soud později zahájeného řízení zastaví řízení dle § 104 odst. 1 OSŘ z důvodu neodstranitelného nedostatku podmínky řízení, a to překážky věci rozsouzené (res iudicata).

Ve vztahu k prejudiciální otázce platí, že nedochází ke vzniku překážky litispendence, pokud předmětem později zahájeného řízení je otázka, která má být v dříve zahájeném řízení řešena jako prejudiciální.¹⁶ Proto, v případě existence dvou řízení, které se týkají šeku vystaveného obchodní společností (emitent) na částku 200.000,-Kč, kdy v dřívějším řízení žalobce (remitent) podal návrh na vydání šekového platebního rozkazu dle § 175 OSŘ a v pozdějším řízení uplatňuje obchodní společnost (emitent jako žalobce) vůči žalovanému (remitentu) návrh na vyslovení neplatnosti totožného šeku z důvodu vis absoluta, nemůže soud později zahájeného řízení zastavit řízení dle § 104 odst.1 OSŘ z důvodu překážky litispendence, protože se jedná o prejudiciální otázku (námitku vůči šekovému platebnímu rozkazu v dřívějším řízení).

Soud je povinen přihlížet k překážce věci zahájené ex offo a kdykoliv za řízení. Z toho vyplývá, že zjistí-li soud existenci překážky litispendence až v odvolacím řízení, je povinen dle § 219a odst. 1 písm. a) OSŘ napadené rozhodnutí zrušit a dle § 221 odst. 1 písm. c) OSŘ řízení zastavit. Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu je dle § 237 OSŘ přípustné dovolání. Dále, pokud by došlo k projednání a rozhodnutí věci odvolacím soudem, ačkoliv by zde existovala překážka litispendence, je povinen dovolací soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušit a řízení dle § 243e odst. 1 a 4 OSŘ zastavit. Dle § 229 odst. 2 písm. a) OSŘ je z důvodu existence překážky věci zahájené možné žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocný rozsudek soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, pravomocné usnesení (kterým bylo rozhodnuto ve věci samé) a pravomocný platební rozkaz (směnečný, šekový platební rozkaz nebo elektronický platební rozkaz). Prakticky je toto ustanovení významné v situaci, kdy došlo k vydání rozhodnutí, ačkoliv v téže věci bylo jiné řízení zahájeno dříve a existovala tak překážka litispendence. Soud později zahájeného řízení tak rozhodl věc, aniž by v souladu s § 104 odst. 1 OSŘ vzal v potaz, že existuje překážka litispendence. Z toho vyplývá, že se účastník může žalobou pro zmatečnost

¹⁵ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 339.

¹⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. srpna 1997, sp. zn. 5 Cmo 503/96

domáhat zrušení rozhodnutí, a to z toho důvodu, že toto pozdější rozhodnutí zabránilo v rozhodnutí o totožných právech a povinnostech účastníka v dřívějším řízení.

Nutno podotknout, že pro existenci překážky věci zahájené je lhostejno, jakým způsobem došlo k zahájení řízení, úprava litispendence se tedy uplatní dle § 2 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních (zákon č. 292/2013 Sb., dále jen „ZŘS“) i pro řízení nesporné. ZSŘ ovšem v určitých případech normuje vlastní úpravu litispendence, příkladem lze uvést § 88 ZŘS, který upravuje překážku litispendence ve věcech přeměny právnické osoby.

Dle § 83 OSŘ dochází k překážce věci zahájené v případě, kdy o téže věci probíhá u soudu více řízení. Jak z uvedeného ustanovení vyplývá, pojmovým znakem litispendence dle tohoto zákona je totožnost věci, aniž by ovšem tuto totožnost věci zákon dále sám specifikoval. Totožnost věci je dána tehdy, existuje-li více řízení o tentýž nárok nebo stav a zároveň se tato řízení týkají stejného předmětu a stejných osob, přitom je lhostejné, jaké procesní postavení v těchto řízeních mají tyto osoby, tj. zda stejné nebo rozdílné.¹⁷ To znamená, že o překážku litispendence půjde i v případě, kdy v jednom řízení budou strany vystupovat jako žalovaný vs. žalobce a v druhém řízení by pozice osob byla obrácená. Pro překážku litispendence tedy procesní postavení ve vztahu k totožnosti osob nehraje roli.¹⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že totožnost věci tvoří totožnost předmětu řízení a totožnost účastníků, přitom pro existenci totožnosti předmětu řízení musí být naplněn procesní nárok, který se skládá ze dvou složek. První složkou procesního nároku je základ procesního nároku, který představují žalobcem tvrzené skutkové okolnosti, tj. základní skutková tvrzení. Druhou složkou procesního nároku je předmět procesního nároku, který představuje žalobní petit.¹⁹ Pro vznik překážky litispendence tedy musí ve více řízeních existovat stejní účastníci, shoda stejných skutkových okolností a shoda petitu. Teprve poté může soud konstatovat překážku věci zahájené. Problematicke totožnosti věci je vhodné věnovat zvýšenou pozornost, a proto se bude další kapitola zabývat detailní analýzou totožnosti věci, vycházejíc z obecného základu totožnosti věci, který byl nastíněn výše.

V souvislosti s překážkou litispendence je v rámci obecné části nutné ještě odpovědět na otázku, jak se bude postupovat v případě tzv. adhezního řízení. Judikatura dovodila, že uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení je považováno dle § 82 OSŘ za zahájení řízení a dochází tak k existenci překážky litispendence, pokud žaloba dle OSŘ byla podána až poté, co byl

¹⁷ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 549–550.

¹⁸ K problematice totožnosti osob viz. podkapitola „Totožnost účastníků řízení“

¹⁹ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 339–343.

učiněn návrh na přisouzení náhrady škody v trestním řízení.²⁰ Důležité je upozornit, že trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, dále jen „TŘ“) nezná překážku litispendence v adhezním řízení. Z toho vyplývá, že uplatnění nároku na náhradu škody, která byla způsobena trestným činem, v řízení dle OSŘ nebrání překážkou litispendence uplatnění totožného nároku v adhezním řízení dle TŘ. Uvedené neplatí v případě, že došlo ke skončení věci v občanském řízení, protože pokud soud zjistí v rámci postupu dle § 206 TŘ, že již došlo k vydání rozhodnutí v občanském řízení o povinnosti nahradit škodu (bez ohledu na to, zda se jedná o rozhodnutí pravomocné), rozhodne soud o tom, že poškozený nemůže v hlavním líčení uplatňovat nárok na náhradu škody dle TŘ.²¹ V souvislosti s možným uplatněním náhrady škody v přestupkovém řízení (dle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich) ve vztahu k později zahájenému civilnímu řízení dochází také ke vzniku překážky litispendence. V případě situace, kdy civilní řízení bude předcházet přestupkovému řízení, dle § 70 odst. 2 zákona č. 250/2016 Sb., se v rámci přestupkového řízení nelze domáhat nároku na náhradu škody nebo nároku na vydání bezdůvodného obohacení, a to z důvodu existence občanskoprávního řízení.

2.2 Totožnost věci

Jak již bylo zmíněno, aby došlo k existenci překážky litispendence, musí existovat totožnost věci u alespoň dvou řízení. Totožnost věci je dána tehdy, existuje-li více řízení o tentýž nárok nebo stav a zároveň se tyto řízení týkají stejného předmětu a stejných osob.²² Z toho vyplývá, že musí být naplněny 2 podmínky, aby mohlo dojít k existenci překážky litispendence. První podmínkou je totožnost předmětu řízení, která je složena ze skutkového vymezení a žalobního petitu. Druhou podmínkou, která musí být naplněna, je totožnost účastníku řízení.

Předmětem řízení je „*objekt soudní ochrany, o němž se má soud ve svém rozhodnutí příznivě nebo nepříznivě vyslovit*“.²³ Předmětem řízení není materiální nárok, ale nárok procesní, to znamená, že jej netvoří uplatněný hmotněprávní nárok, ten totiž nemusí být dán vůbec. Toto rozlišování má ve skrze praktický dopad. V případě, že by žalovaný splnil svoji hmotněprávní povinnost již v průběhu řízení, zanikl by tím hmotněprávní nárok. Procesní nárok ovšem zůstane nezměněn do doby, než bude řízení ukončeno procesně relevantním způsobem, např. při zpětvzetí žaloby nabytím právní moci usnesení o zastavení řízení. Na druhou stranu v případě, že by došlo

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. listopadu 1979, sp. zn. Cpj 35/78

²¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. června 2003, sp. zn. 3 To 489/2003

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2001, sp. zn. 21 Cdo 906/2000

²³ MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 17.

k zániku procesního nároku v průběhu řízení, zůstává hmotněprávní nárok nedotčen.²⁴ Dle judikatury Nejvyššího soudu a odborné literatury se uplatňuje tzv. dvoučlenné pojetí předmětu řízení.²⁵

Dvoučlenná teorie předmětu sporu rozděluje předmět sporu na dvě vzájemně propojené části, totiž „základ procesního nároku“ a „předmět procesního nároku“. Podle tohoto pojetí lze v civilním procesu rozlišit, jakých právních účinků se petitem (žalobním návrhem) účastník v řízení domáhá (předmět procesního nároku) a o jaké skutkové okolnosti se, k domáhání těchto účinků, opírá (základ procesního nároku).²⁶ Podle této teorie je dána totožnost sporů v případě, kdy je petit (žalobní návrh) a skutkový obsah, k jeho odůvodnění, totožný. Totožnost žalobního návrhu je dle této teorie dána pouze za předpokladu, že druh návrhu (např. žaloba na plnění) a přesné označení právního následku (např. zdržení se konkrétně určeného jednání žalovaného) jsou totožné. V případě kvantitativního rozdílu návrhů se jedná o totožnost pouze v rozsahu nižší částky.²⁷ Totožnost skutkového obsahu dle této teorie je dána, jestliže jsou „skutkové přednesy“ totožné. V případě, že by skutkové obsahy nebyly zcela totožné, dochází převážně k užití skutkových znaků hmotněprávní normy, které rozhodují o tom, zda zmíněná odlišnost „skutkových přednesů“ ještě nevyklučuje totožnost sporu a kdy by se už jednalo o jiný předmět sporu. Rozhodujícím přitom je skutkový stav předpokládaný právní normou, která má být aplikována na „skutkový přednes“. Pokud původní a nové „skutkové přednesy“ odpovídají skutkovým znakům stejné právní normy, jde o totožnost předmětu sporu. Na druhou stranu, pokud nově uváděné skutečnosti vedou k novému skutkovému stavu, který odpovídá znakům jiné právní normy, nejde o totožnost předmětu sporu.²⁸

2.2.1. Totožnost základu procesního nároku

Vymezení základu procesního nároku není dosud uspokojivě vyřešeno. Na otázku, kdy se jedná o shodná skutková tvrzení, není jednotný názor. Ostatně i judikatura se v průběhu let k této otázce změnila. Judikatura spatřuje podstatu skutku především v jednání (ve všech formách) a v následku, který byl daným jednáním způsoben. Následek je významný, protože vymezuje pouze ty projevy vůle, které tvoří daný skutek. Z tohoto Nejvyšší soud dovodil, že „totožnost skutku je zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání anebo totožnost následku“.²⁹ V souvislosti s tímto závěrem Nejvyššího soudu lze souhlasit s názorem, že tento závěr Nejvyššího soudu není

²⁴ MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 32–33.

²⁵ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2002, sp. zn. 22 Cdo 1646/2000

²⁶ MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 33–39

²⁷ Tamtéž

²⁸ SPÁČIL, Jirí. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 725–727.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 1998, sp. zn. 2 Odon 154/1997,

správný,³⁰ protože dovedeno do ad absurdum, bylo by lhostejno, zda žalovaný zničil věc žalobce úmyslně při loupeži nebo při zaviněné dopravní nehodě, i v takovém případě by byla naplněna ona totožnost skutku. Následně došlo k určitému posunu názoru Nejvyššího soudu, kdy ve věci týkající se totožnosti skutku konstatoval, že k totožnosti skutku je vyžadována totožnost jak jednání, tak také následku.³¹ Prakticky by se tak jednalo v případě úmyslného poškození věci žalovaným o totožnost základu procesního nároku (dle tohoto názoru Nejvyššího soudu) u více řízení pouze za podmínky, že by existovala totožnost jednání spočívající ve způsobu, jakým by žalovaný danou věc žalobce poškodil, a totožnost následku spočívající v totožném poškození věci.

Za jiný názor judikatury a právních teoretiků lze považovat tezi, že o jiný skutkový stav půjde v případě, kdy je v žalobě vylíčený skutek třeba subsumovat pod hypotézu jiné právní normy, než je uvedeno v žalobě první.³² Dle judikatury tak půjde o jiný předmět řízení v případě, že jsou „*skutkové okolnosti při stejném žalobním petitu vylíčené tak, že uplatněný nárok je třeba opřít o jiné ustanovení zákona, než umožňovaly původně vylíčené skutečnosti*“.³³ V případě existence dvou řízení, kde by se žalobce v dřívějším řízení domáhal vyslovení neplatnosti kupní smlouvy z důvodu omylu, který vyvolal žalovaný, a v pozdějším řízení by se žalobce domáhal vůči žalovanému vyslovení neplatnosti stejné kupní smlouvy z důvodu vis compulsiva, by se nejednalo podle tohoto názoru o totožnost základu procesního nároku. Důvodem jsou jiné ustanovení občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen „ObčZ“), o které by žalobce opíral svůj nárok. V případě vyslovení neplatnosti kupní smlouvy z důvodu omylu vyvolaného druhou kontraktační stranou by žalobce opíral svůj nárok o § 583 ObčZ, dle kterého je neplatné právní jednání, pokud jednala osoba v omylu o rozhodující okolnosti a byla-li osoba uvedena v omyl druhou stranou. V případě vyslovení neplatnosti kupní smlouvy z důvodu vis compulsiva by žalobce opíral svůj nárok o § 587 ObčZ, dle kterého má právo namítnout neplatnost osoba, která byla přinucena k právnímu jednání hrozbou tělesného nebo duševního.

Metodě subsumpce pod hypotézu právní normy lze ovšem vytknout, že tato metoda vede k velmi úzkému pojetí předmětu řízení (sporu) a může také vést k věcně nesprávnému výsledku.³⁴ Pokud by tak žalobce A podal žalobu vůči žalovanému B na zaplacení částky 100.000,-Kč, kde by

³⁰ SPÁČIL, Jirí. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 389.

³¹ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 340.; viz také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2001, sp. zn. 20 Cdo 463/99 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. března 2011, sp. zn. 32 Cdo 3211/2010

³² MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 35-39

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2002, sp. zn. 22 Cdo 1646/2000

³⁴ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 91.

vycházel ze skutkového stavu, ve kterém by žalobce A tvrdil, že mezi stranami byla uzavřena smlouva, nedošlo by ke vzniku překážky litispendence pro následné řízení, kde by žalobce A požadoval vůči žalovanému B částku 100.000,- Kč z důvodu bezdůvodného obohacení, protože by skutkový stav byl subsumován pod jinou hypotézu jiné právní normy.

Jako další pohled na otázku, kdy se jedná o shodná skutková tvrzení, může sloužit německá praxe. Německá praxe vymezuje základ procesního nároku bez návaznosti na hmotné právo, to znamená, že nebere v potaz skutkové znaky právní normy, podle kterých se posuzuje procesní nárok žalobce. Vychází se zde z tzv. teorie „*životního skutkového stavu*“ (německy *Lebenssachverhalt*). V daném případě se nepřihlíží k tomu, zda tvrzené skutečnosti odpovídají skutkovým znakům hmotněprávních norem, ale vychází se z tzv. životního skutkového obsahu. Jestliže by tak skutková tvrzení dalšího návrhu odpovídaly, spolu s původními tvrzeními předcházejícího návrhu, témuž jedinému životnímu skutkovému obsahu, jednalo by se o existenci jediného skutkového základu, tedy o totožnost předmětu sporu. Tento životní skutkový obsah se posuzuje z hlediska průměrně zkušeného člověka.³⁵ Laicky řečeno, zda by průměrně zkušený člověk daný skutkový stav považoval za totožný.

V případě výše uvedených návrhů na vyslovení neplatnosti kupní smlouvy mezi žalobcem a žalovaným, by se tak dle teorie životního skutkového stavu jednalo o totožnost základu procesního nároku, a to z toho důvodu, že se z hlediska životního skutkového stavu jedná o totožný skutkový obsah. Z hlediska průměrně zkušeného člověka by se daný případ mohl považovat za totožný, protože v obou případech se jedná o vyslovení neplatnosti z důvodu určitého jednání žalovaného, které je v rozporu s dobrými mravy. Na tomto příkladu lze tak pozorovat, jak zvolení určité koncepce z hlediska základu procesního nároku mění závěr o totožnosti základu procesního nároku a dokazuje tak, že se jedná o praktický nikoliv výlučně teoretický problém.

V případě této teorie lze souhlasit s názorem, že dané teorii lze vytknout zejména přílišnou neurčitost.³⁶ Činnost soudu by ve sporném řízení neměla spočívat ve změně nebo doplnění skutkových tvrzení, nýbrž v právním hodnocení daného skutkového stavu.³⁷ Závěrem lze dodat, že jako metodu pro posouzení otázky, kdy se jedná o shodná skutková tvrzení, se lze přiklonit k názoru, že základ procesního nároku je tvořen totožností jednání a totožností

³⁵ JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 26. völlig neubearb. Aufl. München: C. H. Beck, 2000, s. 120 a násl.

³⁶ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 340.

³⁷ Tamtéž

následku,³⁸ protože se tak lze vyhnout velmi úzkému pojetí předmětu řízení (sporu) a nejedná se, na rozdíl od teorie životního skutkového stavu, o příliš neurčitý pojem.

Od tohoto obecného základu týkajícího se základu procesního nároku, se judikatura odchyluje v určitých aspektech, a to zejména u žalob na plnění ze smlouvy. Judikatura dovodila, že pokud bude uplatněn nárok na peněžité plnění, kdy skutkové tvrzení bude spočívat v tom, že žalovaný užíval na základě nájemní smlouvy nebytové prostory žalobce, aniž by uhradil nájemné, a soud dojde k názoru, že je nájemní smlouva neplatná, nebude změnou skutkového stavu skutečnost, že soud posoudí nárok žalobce na zaplacení žalobou vymezené částky podle norem upravujících nárok na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, a to v případě, že jiný důvod užívání není tvrzen.³⁹ S tímto závěrem lze polemizovat, protože v daném případě se u nájemní smlouvy a bezdůvodného obohacení bude jednat o dva rozdílné následky jednání, a proto lze pochybovat nad názorem, že bude naplněna totožnost základu procesního nároku. Dále při analýze tohoto rozhodnutí Nejvyššího soudu lze souhlasit s názorem, podle něhož závěr soudu o neplatnosti smlouvy není otázkou právního posouzení, nýbrž k takovému závěru je třeba vyjít z konkrétních skutkových tvrzení účastníků a z důkazů, které byly provedeny.⁴⁰

Pro totožnost základu procesního nároku dle judikatury není významné, jak je soudem skutek, v konkrétně daném případě, posouzen po stránce právní. O překážku litispendence by se jednalo i v případě, kdy by soud posoudil skutek po právní stránce nesprávně či dokonce neúplně.⁴¹ Judikatura jako příklad uvádí situaci, kdy by soud posoudil právní vztah mezi účastníky jako smluvní, ačkoliv by se v daném případě jednalo o nárok z bezdůvodného obohacení.⁴² S tímto závěrem soudu ovšem nelze souhlasit, a to z důvodu možné existence rozdílu následku jednání, jak již bylo zmíněno výše.

Samotná právní kvalifikace žalobce, pokud je uvedena v žalobě, není pro soud závazná ve vztahu k litispendenci. Soud je vázán pouze vylíčením skutkových okolností v žalobě a poté zjištěným skutkovým stavem.⁴³ Pokud by tak žalobce v dřívějším řízení právně kvalifikoval nárok v žalobě jako náhradu škody způsobenou výkonem veřejné moci a v pozdějším řízení by právně kvalifikoval nárok jako náhradu škody podle obecné úpravy ObčZ, v případě pozdějšího řízení bude existovat překážka litispendence, a to v případě, že budou totožně vylíčeny skutkové okolnosti a totožně specifikována vzniklá škoda.

³⁸ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 93.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001

⁴⁰ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 340–341.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2001, sp. zn. 20 Cdo 463/99

⁴² Tamtéž

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. 25 Cdo 913/2006

Dále judikatura posoudila totožnost předmětu věci v případě, kdy základ procesního nároku spočíval v prvním řízení v nároku na vydání bezdůvodného obohacení a v řízení pozdějším v určení neúčinnosti právního jednání.⁴⁴ Jedná se o určitý názorový posun, protože v dřívějším stanovisku Nejvyšší soud konstatoval, že se nejedná o totožnost základu procesního nároku.⁴⁵ Oproti tomu není sporu o tom, že se nejedná o totožnost základu procesního nároku v řízení o náhradě škody a v řízení o proplacení směnky, která slouží k zajištění náhrady škody.⁴⁶

2.2.2. Totožnost předmětu procesního nároku

Další podmínkou, která musí být naplněna, aby soud mohl konstatovat totožnost předmětu řízení, je totožnost předmětu procesního nároku. Předmět procesního nároku tvoří žalobní návrh (petit). Totožnost žalobního návrhu je dána pouze za předpokladu, že druh návrhu (např. žaloba na plnění) a přesné označení právního následku (např. zdržení se konkrétně určeného jednání žalovaného) jsou totožné.⁴⁷ Při úvaze soudu o totožnosti petitu musí soud vycházet z obsahové stránky návrhu, tedy toho, čeho se žalobce skutečně domáhá dle § 41 odst. 2 OSŘ. V případě, že nebude žaloba konkrétní a předmět procesního nároku nebude možné na jejím základě určit, musí soud postupovat dle § 43 OSŘ a vyzvat žalobce k doplnění či opravě.

Dle domácí judikatury totožnost předmětu procesního nároku (zde konkrétně druhu návrhu) není dána u petitů žalob na plnění, žalob určovacích a žalob konstitutivních, protože se nejedná o totožný druh (návrhu) procesní ochrany.⁴⁸ Toto tvrzení lze uvést na konkrétních případech. Judikatura tak dovodila, že řízení o přivolení výpovědi z nájmu a řízení o vyklizení téhož bytu netvoří překážku litispendence.⁴⁹ Dále má odlišný předmět procesního nároku též řízení o plnění ze směnky a řízení o určení neplatnosti směnky, a to i v případě té samé směnky.⁵⁰

Dalším významným rozhodnutím v problematice předmětu procesního nároku je usnesení Nejvyššího soudu, dle kterého pravomocný rozsudek o žalobě na určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, nevytváří překážku *res iudicata* pro žalobu na plnění.⁵¹ Obecně lze souhlasit s názorem, že je možné tento závěr judikatury aplikovat i na překážku litispendence.⁵²

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2011, sp. zn. 31 Cdo 365/2009

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2009, sp. zn. 28 Cdo 786/2008

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000

⁴⁷ MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 33-39

⁴⁸ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250 l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 341–342.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2001, sp. zn. 20 Cdo 463/99

⁵⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. srpna 1997, sp. zn. 5 Cmo 503/96

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99

⁵² SPÁČIL, Jirí. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 390–391.

To znamená, že dřívější řízení týkající se žaloby na určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, nevytváří překážku litispendence, pro pozdější řízení týkající se žaloby na plnění.

Předmět procesního nároku není tvořen pouze druhem návrhu, ale současně i označením právního následku, a proto musí pro překážku litispendence existovat také totožnost označení právního následku. Toto je významné zejména u žalob na peněžité plnění. Významné je to, protože u těchto žalob, kde žalobce vychází z totožných skutkových tvrzení a z totožných právních následků, kdy rozdíl spočívá pouze v kvantitě tohoto právního následku, vzniká překážka litispendence pouze v rozsahu nižší kvantitativně vymezené částky.⁵³ Tento závěr lze jednoduše vysvětlit na následujícím praktickém případě. Pokud žalobce AB bude v první žalobě požadovat zaplacení částky ve výši 100.000,- Kč vůči žalovanému BA a v druhé žalobě bude žalobce AB požadovat zaplacení částky ve výši 200.000,- Kč vůči žalovanému BA, o překážku litispendence půjde pouze v kvantitativním rozsahu první žaloby, tedy v částce ve výši 100.000,- Kč. Uvedené ovšem nebude platit v případě tzv. částečných žalob.⁵⁴ Tedy případ, kdy by se žalobce domáhal různých částí jednoho právního následku, např. pokud žalobce AB z titulu kupní smlouvy žaloval nejdříve na částku ve výši 50.000,- Kč, ačkoliv by celý nárok byl vyčíslen na částku 200.000,- Kč.

Zajímavou otázkou ve vztahu k této problematice je posouzení, zda uplatněním vzájemné pohledávky námitkou započtení nastává překážka litispendence, a to ve vztahu k započítávané vzájemné pohledávce. Prvorepubliková judikatura konstatovala, že byla-li uplatněna vzájemná pohledávka námitkou započtení, nastává tím překážka litispendence a není možné v tomto rozsahu poté žalovat tuto vzájemnou pohledávku, pokud nedošlo ke zpětvzetí námitky započtení.⁵⁵ Zatímco novější judikatura dospěla k závěru, že námitka započtení představuje pouze obranu proti žalobě a nevytváří tak překážku litispendence.⁵⁶ V této otázce lze souhlasit s novější judikaturou. Je třeba rozlišit vzájemný návrh a námitku započtení, v případě vzájemné návrhu, tento institut představuje jednak procesní, jednak hmotněprávní následky návrhu na zahájení řízení. Z toho vyplývá, že se na vzájemný návrh použije ustanovení upravující překážku litispendence (tak i překážku *res iudicata*), na rozdíl od námitky započtení, kdy se jedná pouze o procesní obranu. Skutečnost, že se soud v dřívějším řízení vypořádal s námitkou započtení ve svém odůvodnění, kde se věcně vyjádřil ke skutečnosti, zda má žalovaný vůči žalobci započitatelný nárok, nebrání žalovanému v uplatnění tohoto nároku v pozdějším samostatném

⁵³ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 341–342.

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. března 1928, sp. zn. Pres. 760/27

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. června 1998, sp. zn. 2 Cdon 1506/96

řízení.⁵⁷ Pokud soudnímu řízení, ve kterém žalovaný vznesl námitku započtení, předcházelo pravomocné rozhodnutí o stejné pohledávce, nepředstavuje toto pravomocné rozhodnutí překážku *res iudicata* ve vztahu ke kompenzační námitce. Žalovaný tak může uplatnit kompenzační námitkou pohledávku, která byla přisouzena pravomocným rozhodnutím soudu.⁵⁸

2.2.3. Totožnost účastníků řízení

Pokud soud dospěje k závěru, že v alespoň dvou řízeních je naplněna totožnost základu procesního nároku a totožnost předmětu procesního nároku, je povinen také zkoumat, zda existuje totožnost osob u těchto řízeních, protože se jedná o další podmínku (konkrétně druhou), která musí být splněna, aby došlo k existenci překážky *litispence*. Přitom ve vztahu k totožnosti osob není rozhodující, zda mají stejné osoby v různých řízeních rozdílné postavení.⁵⁹ Z toho vyplývá, že totožnost osob bude naplněna i v případě, že v jednom řízení bude žalobce AA vůči žalovanému BB uplatňovat nárok na zaplacení částky ve výši 50.000,-Kč a v druhém řízení bude žalobce BB vůči žalovanému AA uplatňovat nárok na zaplacení částky ve výši 60.000,-Kč (nezabývá se v tomto příkladu předmětem procesního nároku). Lze si ovšem představit situaci, kdy tento názor soudu bude v praxi činit problémy. Problematika vychází ze skutečnosti, že se při rozdílném postavení účastníků v řízení bude vycházet z jiného procesního nároku⁶⁰, a proto tak snadno může dojít k situaci, kdy totožnost účastníků bude zachována, ale nedojde k existenci překážky *litispence*, protože bude chybět buď totožnost základu procesního nároku nebo totožnost předmětu procesního nároku nebo budou chybět obě tyto složky.

Dále judikatura vychází z toho, že totožnost osob je zachována, jestliže „*v pozdějším řízení vystupují právní nástupci (z důvodu universální nebo singulární sukcese) osob, které jsou (byly) účastníky dříve zhabávaného řízení.*“⁶¹ Tento závěr lze označit za sporný. Prvorepubliková judikatura dovodila, že v případě singulární sukcese nedochází k existenci překážky. Tento názor přitom opírala o skutečnost, že občanský soudní řád neobsahoval ustanovení, ze kterého by vyplývalo, že účinky rozhodnutí dopadají i na právní nástupce.⁶² Lze souhlasit s názorem, že výše uvedené rozhodnutí

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. srpna 2015, sp. zn. I. ÚS 2280/14

⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. listopadu 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 723/2000

⁶⁰ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 343.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 723/2000

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. února 1930, sp. zn. R I 68/30

Nejvyššího soudu, podle kterého dochází k překážce litispendence při singulární sukcesi, nelze vykládat bezvýjimečně.⁶³

Pokud by probíhalo řízení o žalobě právního předchůdce a právní nástupce by podal ve stejné věci žalobu, došlo by ke vzniku otázky týkající se vztahu překážky litispendence a procesního nástupnictví. Vzniká tedy otázka, zda má právní nástupce pokračovat v řízení zahájeném právním předchůdcem nebo může podat žalobu novou, i když předchozí řízení stále trvá. S tímto také související problém, že pokud právní nástupce vstoupí do řízení namísto právního předchůdce, je vázán i procesními „opomenutími“ právního předchůdce.⁶⁴ Lze proto dojít k závěru, že pokud probíhá řízení o žalobě právního předchůdce a právní nástupce podá další žalobu, nedochází k překážce litispendence. A to z toho důvodu, že pokud by docházelo k překážce litispendence, musel by právní nástupce užít institutu procesního nástupnictví dle § 107a OSŘ, přitom dle § 107a odst. 3 OSŘ musí účastník přijmout stav řízení, který je zde v době jeho vstupu, to znamená, že je vázán procesními úkony právního předchůdce.

V takovémto případě lze uvažovat nad možným rozporem § 107a odst. 3 OSŘ s právem na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Dle článku 36 odst. 1 Listiny se každý může domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu. Ustanovení § 107a odst. 3 OSŘ ovšem toto právo omezuje tím, že nutí procesního nástupce přijmout stav řízení, za který nemůže být odpovědný. Dochází tak k vytváření prostoru pro zneužití procesních postupů, které mohou mít negativní dopad na právního nástupce bez jeho viny. Přitom „*nejsou v případě upraveném v § 107a pro vstup singulárního sukcesora do procesních vztahů jeho právního předchůdce dány jakékoliv předpoklady.*“⁶⁵ Dále nelze souhlasit s názorem Nejvyššího soudu, že pokud mezi právním předchůdcem a právním nástupcem došlo k převodu práva, je povinností právního nástupce seznámit se mj. i se soudními řízeními, která se v souvislosti s převáděným právem vedou,⁶⁶ aby se tak seznámil s procesními úkony právního předchůdce v řízení a minimalizoval tak možné negativní dopady vůči své osobě. Tuto povinnost lze považovat za nepřiměřené břemeno vůči právnímu nástupci. Z důvodu výše uvedeného lze proto souhlasit s názorem, že nedochází k totožnosti osob v případě singulární

⁶³ SPÁČIL, Jiří. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 391–392.

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 468–469.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. května 2005, sp. zn. 26 Cdo 1883/2004

sukcese a nevzniká tak překážka litispendence, a to z důvodu možného střetu s právem na spravedlivý proces v případě opačného závěru.⁶⁷

Dále ve vztahu k totožnosti osob judikatura dovodila, že řízení o splnění dluhu mezi věřitelem a dlužníkem a řízení o splnění stejného dluhu mezi věřitelem a ručitelem dlužníka nezakládá překážku litispendence.⁶⁸ V tomto závěru nelze spatřovat pochybení, a s takovým závěrem soudu lze souhlasit. O totožnost věci se naopak bude jednat v případě označovaném jako tzv. iudicium duplex (např. vypořádání společného jmění manželů), protože v tomto řízení mají žalobce a žalovaný zaměnitelné postavení,⁶⁹ což znamená, že každý účastník má postavení žalobce i žalovaného.

⁶⁷ SPÁČIL, Jiří. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 391–392.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 723/2000

⁶⁹ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 343.

3. Překážka věci rozsouzené (res iudicata)

3.1 Obecně k překážce věci rozsouzené

Překážka věci rozsouzené je upravena v § 159a OSŘ odst. 4, dle kterého „*jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.*“ Překážka res iudicata bývá spojována s právní zásadou ne bis in idem, tj. ne dvakrát o tomtéž. Smysl res iudicata tedy spočívá v tom, že tato překážka brání tomu, aby totožná věc, o které již bylo pravomocně rozhodnuto, byla opětovně projednávána. Tato překážka patří mezi tzv. negativní procesní podmínky a soud zjišťuje její existenci ex offio. Přitom existuje-li tato překážka, je soud povinen dle § 104 odst. 1 OSŘ řízení usnesením zastavit. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání. Proti usnesení odvolacího soudu je přípustné dovolání dle § 237 OSŘ.

Pokud by soud přehlédl existenci překážky res iudicata, je jeho rozhodnutí možné napadnout zmatečnou žalobou dle § 229 odst. 2 písm. b). Z toho také vyplývá, že napadnout žalobou pro zmatečnost pravomocné rozhodnutí soudu dle § 229 odst. 2 písm. a) OSŘ je možné pouze v případě, že dříve zahájené řízení ještě dosud nebylo pravomocně skončeno, v opačném případě je nutné aplikovat § 229 odst. 2 písm. b) OSŘ. Žalobu pro zmatečnost proti pravomocnému rozhodnutí tak může žalovaný B opírat o § 229 odst. 2 písm. a) OSŘ pouze v případě, že dříve zahájené řízení (překážka litispendence) dosud trvá a později zahájené řízení již bylo pravomocně skončeno. Pokud by ovšem dříve zahájené řízení již bylo pravomocně skončeno, musí žalovaný B žalobu pro zmatečnost již opírat o § 229 odst. 2 písm. b) OSŘ, protože došlo ke změně překážky litispendence na překážku res iudicata.

Překážka věci rozsouzené je upravena v ustanovení OSŘ zabývající se materiální právní mocí, se kterou tato překážka souvisí. Materiální stránka právní moci se projevuje jednak závazností pravomocného rozhodnutí (§ 159a odst. 1 až 3 OSŘ), jednak nezměnitelností pravomocného rozhodnutí (§ 159a odst. 4 OSŘ) v podobě překážky res iudicata.⁷⁰ Přitom účinek závaznosti a nezměnitelnosti se projevuje pouze v procesní sféře, a to buď v řízení, ve kterém došlo k vydání rozhodnutí, nebo v řízení následujících.⁷¹ Uvedené znamená, že pokud by došlo např. k ujednání mezi stranami, stanovující, že rozhodnutí mezi těmito osobami nepředstavuje překážku věci rozsouzené pro budoucí spor, bylo by takové ujednání nepřipustným úkonem účastníků, ke kterému se nepřihlíží dle § 41a odst. 3 OSŘ. Oproti tomu není pochyb o tom, že např. dohoda o

⁷⁰ LAVICKÝ, Petr. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 721.

⁷¹ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C. H. Beck, 2008, s. 54.

prominutí dluhu mezi stranami bude platná i v případě, že bude upravovat vztahy mezi stranami odlišně od pravomocného rozhodnutí. Dále se závaznost a nezměnitelnost neomezuje z hlediska časového, to znamená, že účinky závaznosti a nezměnitelnosti v průběhu času nezanikají.⁷² Na závaznost a nezměnitelnost tak nemají vliv např. promlčení práva nebo změna hmotněprávního stavu.

Závaznost pravomocného rozhodnutí se vztahuje pouze k výroku pravomocného rozsudku,⁷³ z toho vyplývá, že účinky závaznosti se nevztahují na odůvodnění rozsudku. Závaznost v tomto smyslu znamená, že „každý, na koho se rozsudek vztahuje, je povinen chovat se v souladu s příkazem, který je ve výroku rozsudku obsažen.“⁷⁴ Tento závěr se uplatní u každého druhu soudního rozhodnutí, nelze jej aplikovat pouze u rozsudku na plnění. Závaznost pravomocného rozhodnutí jako účinek právní moci se nevztahuje jen na případy totožnosti věci u více řízení, nýbrž i na případy, kdy předmět pravomocně rozhodnuté věci představuje předběžnou otázku pro řízení jiné. V těchto případech se nejedná o totožnost věci, protože se nejedná o totožný předmět procesního nároku. Ovšem závaznost rozhodnutí také brání soudu, aby mezi stejnými osobami samostatně posoudil předběžnou otázku, která již byla pravomocně vyřešena v jiném řízení.⁷⁵ Dále účinek závaznosti rozhodnutí představuje zákaz odchýlení se od právního následku, který byl pravomocně stanoven.⁷⁶ To znamená, že závaznost rozhodnutí omezuje soud ve volném hodnocení důkazů tím způsobem, že v pozdějším řízení není projednání již pravomocně vyřešené otázky možné. Soud tak v pozdějším řízení nebude zkoumat tvrzení, která by byla v rozporu se skutkovými zjištěními pravomocného rozhodnutí v prejudiciálním sporu, na kterých soud „vybudoval“ své rozhodnutí, a nebude provádět ani dokazování k vyřešenému právnímu následku.⁷⁷

Nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí spočívá v zákazu opětovného projednání a rozhodnutí v totožné věci. Pro účinné řešení právního konfliktu a pro ochranu práv (potažmo možného zneužití práv), je nezbytné, aby bylo vyloučeno opětovné vznášení nároků, o kterých již bylo meritorně rozhodnuto.⁷⁸ V případě zamítnutí žaloby soudem, kterou se žalobce A domáhal vůči žalovanému B zaplacení částky 100.000,-Kč z právního titulu zápůjčky, je tak žalovaný B chráněn proti opětovnému podání žaloby v téže věci. Pro úspěšného účastníka tak představuje pravomocný rozsudek ochranu před opakováním žaloby ze strany neúspěšného účastníka, na

⁷² Tamtéž

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2003, sp. zn. 21 Cdo 1382/2002

⁷⁴ LAVICKÝ, Petr. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 721.

⁷⁵ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 772–773.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2008, sp. zn. 26 Cdo 612/2007

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1248/99

⁷⁸ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis. 2. überarb. und ergänz. Aufl.* Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 757.

druhou stranu překážka *res iudicata* představuje ochranu také pro neúspěšného účastníka, které chrání předtím, aby úspěšný účastník vůči němu uplatňoval uznaný nárok opětovně.

Materiální právní moc rozsudku představuje závaznost povinností tímto rozsudkem uložených a jeho nezměnitelnost prostřednictvím překážky *res iudicata*. Přitom dochází k posuzování ve smyslu, koho rozsudek zavazuje (subjektivní meze právní moci), co zavazuje (objektivní meze právní moci) a kdy zavazuje (časová meze právní moci)⁷⁹ Ve vztahu k překážce věci rozsouzené (*res iudicata*) jsou významné zejména subjektivní meze právní moci a objektivní meze právní moci, a proto je vhodné se jimi zabývat detailněji samostatně.

Časová meze právní moci neznamena, že účinky právní moci jsou ohraničeny a uplynutím času zanikají, na druhou stranu je nutné účinky právní moci vztáhnout k určitému časovému momentu,⁸⁰ přitom dle § 154 odst. 1 OSŘ je rozhodujícím momentem doba vyhlášení rozsudku. Z toho také vychází judikatura, která konstatuje, že právní moc rozsudku se vztahuje pouze na ty skutečnosti, které nastaly do doby vyhlášení rozhodnutí.⁸¹ Na druhou stranu nedochází ke vzniku překážky věci pravomocně rozhodnuté (*res iudicata*), v případě zamítnutí žaloby pro předčasnost, a to pokud jde sice o totožnost věci nebo stejný nárok týkající se téhož řízení, ale uplatněný nárok vychází z dalších skutečností, které nastaly až po původním pravomocném rozhodnutí a které odstraňují důvod předčasnosti.⁸² Taková situace by mohla vzniknout, pokud by například žalobce A podal žalobu na žalovaného B, ačkoliv by daný nárok nebyl ještě splatný (žalovaný by se tak ještě nedostal do prodlení s ujednaným plněním), a proto by uvedený nárok trpěl nedostatkem splatnosti. Výše uvedené ovšem neznamena, že soud k předcházejícímu rozsudku nepřihlíží, naopak je v mezích závaznosti jím vázán a nemůže tak dojít k opačnému závěru.⁸³ Pokud by tak předcházející pravomocný rozsudek nebránil podání nové žaloby, kde by žalovaný A nárokoval vůči žalovanému B stejný (nyní již splatný) nárok, je soud vázán v mezích závaznosti předchozím rozhodnutím a nemůže tak konstatovat, že nárok byl již splatný v předchozím řízení a nemůže z tohoto důvodu žalobě vyhovět, protože tak již měl učinit soud v předcházejícím řízení.

⁷⁹ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013, s. 555.

⁸⁰ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 776-778.

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2005, sp. zn. 33 Odo 754/2004

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 2006, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005

⁸³ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013, s. 557 – 558.

3.2 Subjektivní meze závaznosti

Z hlediska subjektivní meze právní moci stanovuje § 159a odst. 1 OSŘ základní pravidlo, dle kterého je výrok pravomocného rozhodnutí závazný jen pro účastníky řízení, pokud zákon nestanoví jinak. Jak z uvedeného ustanovení vyplývá, je základním předpokladem pro uplatnění účinků právní moci totožnost účastníků. Toto ustanovení je ovšem třeba vykládat tak, že totožnost účastníků je předpokladem jak pro závaznost pravomocného rozhodnutí, tak pro nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí.⁸⁴ Jako argument pro toto základní pravidlo může sloužit zejména skutečnost, že soudní rozhodnutí konstituují (potažmo deklarují) taková práva a povinnosti, o kterých rozhodují strany soudního řízení, soudní rozhodnutí tak nemůže rozšiřovat o účinky, než které mají strany soudního řízení ve vlastní dispozici. Dále mezi účinky právní moci a právem být slyšen je úzký vztah a z tohoto důvodu by se měla právní moc vztahovat jen na osoby, které mohly v řízení uplatnit právo být slyšen.⁸⁵

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pouze osoby, které mohly řízení svým chováním ovlivnit (např. vymezením předmětu řízení, tvrzením určitého skutkového stavu nebo označením důkazů) mohou být výsledkem řízení vázány.⁸⁶ Uvedené ovšem znamená, že uvedené osoby jsou také spoluodpovědné za výsledek sporu, protože jen na takto odpovědné osoby se vztahují účinky pravomocného rozhodnutí.⁸⁷ Na druhou stranu v případě souvislosti (hmotněprávní) mezi dvěma nároky ve dvou řízeních mezi různými účastníky nedochází k rozšíření účinků právní moci.⁸⁸ Z toho tak vyplývá, že pravomocný rozsudek, kdy v řízení uplatňoval žalobce A jako věřitel nárok na splnění dluhu vůči B jako dlužníku, nebude vytvářet překážku věci rozsouzené (*res iudicata*) pro řízení, kde bude žalobce A uplatňovat nárok na splnění totožného dluhu vůči ručiteli C.

Jak již bylo zmíněno, subjektivní meze závaznosti právní moci se vztahuje na účastníky řízení. Účastníci řízení jsou stanoveni v § 90 OSŘ, dle kterého jsou účastníky řízení žalobce a žalovaný. Žalobce bude v řízení ten, kdo podá u soudu žalobu a zároveň v této žalobě vyjádří vůli jako žalobce vystupovat, oproti tomu žalovaným je ten, koho žalobce jako žalovaného označil v žalobě. Z toho vyplývá, že pro subjektivní meze závaznosti právní moci je rozhodující vůle žalobce, který zejména projevuje vůli, aby se konkrétní osoba stala žalovaným. Uvedené ovšem

⁸⁴ DVORÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C. H. Beck, 2008, s. 142.

⁸⁵ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2. überarb. und ergänz. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 771.

⁸⁶ DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 776–778.

⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 26 Cdo 4134/2007

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 723/2000

nemůže žalobce stanovovat libovolně, nýbrž musí projevit vůli jasně, nestačí tedy žalovaného označit povšechně nebo zcela nedostatečně.⁸⁹ Pokud by tak žalobce A navrhoval v žalobě o vyklizení nemovitosti, která je v jeho vlastnictví, vůči žalovanému B z důvodu dlouhodobého neplacení nájmemného a v žalobním návrhu uvedl, že povinnost byt vyklidit má žalovaný B, jakož i ostatní osoby, které byt spolu s žalovaným B užívají, jedná se o nedostatečnou formulaci a takový výrok by byl nevykonatelný.

Subjektivní meze právní moci se vztahují nejen pro účastníky řízení, ale také na jejich právní nástupce.^{90,91} Pokud by tak v novém řízení vystupovali právní nástupci (např. z důvodu univerzální sukcese) osob, které již byly účastníky dřívějšího řízení, a toto řízení by bylo pravomocně skončeno, jsou tito právní nástupci vázáni výrokem pravomocného rozsudku a soud je povinen nové řízení zastavit dle § 104 odst. 2 OSŘ, z důvodu překážky věci rozsouzené (*res iudicata*).

V případě tzv. nerozlučných společníků dle § 91 odst. 2 OSŘ, dle kterého je-li žalobců nebo žalovaných v řízení několik a jedná-li se o taková práva nebo povinnosti, u kterých se rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky (vystupují-li na jedné procesní straně), platí úkony i jednoho z nich i pro ostatní, nevzniká překážka věci rozsouzené (*res iudicata*) pro podání žaloby proti všem nerozlučným společníkům, pokud soud předtím zamítne žalobu podanou proti jednomu z těchto nerozlučných společníků.⁹² S tím souvisí také otázka, zda se subjektivní meze právní moci vztahují i na vedlejší účastníky dle § 93 OSŘ. Prvorepubliková praxe při řešení této otázky rozlišovala mezi pravidelnou a výjimečnou vedlejší intervencí, přitom při pravidelné vedlejší intervenci rozhodnutí směřuje jen pro nebo proti straně řízení a z toho důvodu postihne zpravidla právní moc také jen stranu řízení. U výjimečné vedlejší intervence (příkladem výjimečné vedlejší intervence může být postavení odkazovніка ve sporu o neplatnost závěti) je situace opačná z důvodu povahy sporu nebo zákonného zmocnění, proto se tak právní moc vztahuje i na vedlejšího účastníka.⁹³ Dle § 93 odst. 3 OSŘ má v řízení vedlejší účastník stejná práva a povinnosti jako účastník, vedlejší účastník ovšem nemůže činit dispoziční úkony. Z důvodu dispoziční zásady lze tedy souhlasit s názorem, že úloha vedlejšího účastníka je spíše podpůrná a nenahrazuje roli samostatného účastníka, žalobce je tak z důvodu dispoziční zásady ten, kdo

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2003, sp. zn. 26 Cdo 545/2003

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 4951/2009

⁹¹ K otázce, zda se *res iudicata* vztahuje i na singulární sukcesí odkazující na podkapitolu „Totožnost účastníků řízení,“ kdy závěry v ní uvedené lze přiměřeně použít i na překážku věci rozsouzené *res iudicata*.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2001, sp. zn. 20 Cdo 1505/2000

⁹³ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní*. Autor úvodu Jaroslav OEHM, editor Jiri SPÁČIL. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 28 a násl.

určuje okruh osob, které budou rozhodnutím vázány, z tohoto závěru proto nelze přiznat účinky právní moci i vůči vedlejšímu účastníkovi.⁹⁴

Rozšíření subjektivní meze právní moci vůči jiným osobám je možné, jak již bylo zmíněno, pouze na základě zákonného zmocnění. Dle stávající úpravy OSŘ je možné rozšíření subjektivní meze právní moci rozdělit na dva druhy způsobů rozšíření, a to na všeobecné a dílčí rozšíření účinků právní moci.⁹⁵ K všeobecnému rozšíření dochází v mezích § 159a odst. 3 OSŘ, kdy je rozsudek závazný vůči každému a dle kterého je v rozsahu, v jakém je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky řízení a popřípadě jiné osoby je závazný také pro všechny orgány. Toto ustanovení směřuje zejména na statusové rozsudky, tedy řízení, kdy se soud zabývá otázkou týkající se osobního stavu. Důležité je poznamenat, že konstitutivní povaha rozhodnutí, v případě, že se nejedná o otázku týkající se osobního stavu, nemá za následek rozšíření subjektivní meze právní moci.⁹⁶ Dále může dojít k tzv. dílčímu rozšíření subjektivní meze právní moci, tedy vůči konkrétně vymezené skupině osob, děje se tak v případech dle § 159a odst. 2 OSŘ, dle kterého je výrok pravomocného rozsudku ve věcech uvedených v § 83 odst. 2 OSŘ závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné vůči žalovanému ze stejného nároku.⁹⁷ Ve vztahu k orgánům veřejné moci také platí, že orgány jsou povinny respektovat výrok pravomocného rozsudku (a to v rozsahu, v jakém je závazný pro účastníky a popř. další osoby) bez oprávnění jakkoli revidovat výsledek předchozího procesu.⁹⁸

3.3 Objektivní meze závaznosti

Určení objektivních mezí závaznosti právní moci odpovídá na otázku, kam až sahají účinky právní moci (nezměnitelnost a závaznost) konkrétního pravomocného rozhodnutí.⁹⁹ Pro účinky nezměnitelnosti a závaznosti právní moci je nezbytné, aby existovala totožnost věci mezi pravomocně rozhodnutou věcí a projednávanou věcí v následném řízení. Ve smyslu obou ustanovení, jednak § 83 OSŘ litispendence a jednak § 159a OSŘ (nezměnitelnost a závaznost právní moci), „jde o stejnou věc tehdy, jde-li v pozdějším řízení o tentýž nárok či stav, o němž bylo již zahájeno jiné řízení (o němž již bylo v jiném řízení pravomocně rozhodnuto), a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž

⁹⁴ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 146 – 148.

⁹⁵ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 158.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 26 Cdo 4134/2007

⁹⁷ K problematice rozšíření litispendence viz podkapitola „Rozšířená res iudicata dle § 159a odst. 2 OSŘ“

⁹⁸ HRNČIŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013, s. 558.

⁹⁹ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 85–86.

osob.“¹⁰⁰ Z uvedeného vyplývá, že pro totožnost věci, u alespoň dvou řízení, musí být naplněny dvě podmínky. První podmínku tvoří totožnost předmětu sporu, přitom předmět sporu je tvořen dvěma složkami, jednak základem procesního nároku, který je tvořen žalobním návrhem, jednak předmětem procesního nároku, který představují skutkové okolnosti. Druhou podmínku tvoří totožnost účastníků řízení. Totožnost věci již byla rozebrána výše a závěry uvedené v kapitole „Totožnost věci“ lze přiměřeně aplikovat i na překážku věci rozsouzené (res iudicata).¹⁰¹

S institutem objektivní meze právní moci souvisí případy tzv. pojmového protikladu. Jedná se o případ, kdy v následném řízení mezi stejnými osobami je uplatněn procesní nárok, který není s původním nárokem identický, ale ve své podstatě popírá účinky rozhodnutí v pravomocně rozsouzeném rozhodnutí.¹⁰² Obecně, pokud by žalobce A podal žalobu vůči žalovanému B, ve které by si nárokoval určení svého vlastnického práva k určené nemovitosti, a v následné žalobě (po pravomocném rozhodnutí v dřívější žalobě) by žalobce B nárokoval vůči žalovanému A určení neexistence vlastnického práva A k určené nemovitosti, nedošlo by k překážce věci rozsouzené (res iudicata). Z tohoto důvodu je obecné pravidlo stanovující totožnost věci rozšířeno o pravidlo, že „*překážka rei iudicatae brání rovněž rozhodnutí o takovém procesním nároku, který je v pojmovém protikladu k procesnímu nároku již uplatněnému.*“¹⁰³ Nejčastěji se bude jednat o žaloby obsahující prostou (logickou) negaci soudem pravomocně stanoveného právního následku¹⁰⁴ (viz příklad výše), kdy v tomto případě bude soud povinen řízení o následné žalobě zastavit dle § 104 odst. 2 OSŘ, a to z důvodu existence překážky věci rozsouzené (res iudicata).

Následná žaloba ovšem nemusí obsahovat pouze prostou (logickou) negaci pravomocně stanoveného právního následku, ale může obsahovat např. přehodnocení. Pokud by tak ten, kdo byl účastníkem dřívějšího řízení, ve kterém tomuto účastníkovi byla pravomocně uložena platební povinnost, a který je tímto výrokem vázán, podal následnou žalobu, ve které by uplatňoval nárok na vrácení částky zaplacené dle pravomocně rozhodnutého řízení s tvrzením, že žádnou takovou platební povinnost neměl a že tak tomuto účastníkovi neměla být uložena,¹⁰⁵ nemůže soud opětovně posuzovat tuto otázku, ale je povinen řízení zastavit dle § 104 odst. 2 OSŘ, protože i tuto situaci je nutné podřadit pod pojem tzv. pojmového protikladu.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2001, sp. zn. 20 Cdo 463/99

¹⁰¹ V této části odkazuji na kapitulu „Totožnost věci“, kde se podrobně zabývám analýzou totožnosti předmětu sporu a totožnosti účastníků. Uvedené závěry lze přiměřeně aplikovat i na překážku věci rozsouzené (res iudicata). Dále se v této práci budu zabývat pouze specifickými otázkami souvisejícími s totožností věci u překážky věci rozsouzené (res iudicata).

¹⁰² DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 774-775.

¹⁰³ DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 97-99.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 774-775.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 5/2000

V souvislosti s objektivní mezí závaznosti právní moci je důležitou otázkou vzájemný vztah rozsudků o žalobách na plnění a žalob určovacích. Významným rozhodnutím je usnesení Nejvyššího soudu, dle kterého pravomocný rozsudek o žalobě na určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, nevytváří překážku *res iudicata* pro žalobu na plnění.¹⁰⁶ Na druhou stranu dosud je sporná otázka, zda v případě, kdy bude podána žaloba na plnění, bude tato žaloba tvořit překážku věci rozsouzené (*res iudicata*) pro následné podání žaloby na určení. V této otázce se názory praxe a teorie rozcházejí. Dle výše citovaného rozhodnutí pravomocný rozsudek o žalobě na plnění vytváří překážku *res iudicata* pro řízení o určovací žalobě, pokud vycházejí ze stejného základu (tedy i z právního vztahu).¹⁰⁷ Tuto argumentaci Nejvyšší soud opírá o tvrzení, že „pravomocný rozsudek o žalobě na plnění v sobě zahrnuje (at' již výslovně nebo mlčky) kladné nebo záporné řešení otázky (ne)existence práva nebo právního vztahu, jež by měla být postavena najisto určovací žalobou, a staví tedy na stejném skutkovém základě (na stejné části skutku) jako žaloba určovací“¹⁰⁸ O tuto argumentaci se opřel také Ústavní soud, když shodně s názorem Nejvyššího soudu konstatoval, že pravomocné rozhodnutí o žalobě na plnění představuje vždy překážku *res iudicata* pro žalobu na určení, protože tím dochází zároveň k posouzení existence či neexistence právního vztahu. Procesní strana tak nemůže žalobou na určení dosáhnout toho, čeho již nedosáhla v předchozí žalobě na plnění.¹⁰⁹

Důvody, které vedou judikaturu a část praxe k tomuto závěru, lze rozdělit na dvě části. Jedná se zejména o skutečnost, že tento závěr odhlíží od toho, že žalobu na plnění a žalobu na určení charakterizují rozdílné žalobní návrhy, na druhou stranu je kladen důraz na skutečnost, že je při žalobě na plnění a žalobě na určení rozhodováno o totožném právu nebo právním poměru. Za druhý důvod tohoto názoru lze pak považovat skutečnost, že došlo k vypuštění právní úpravy mezitímního určovacího návrhu, kdy institut mezitímního určovacího návrhu umožňoval, aby kterákoliv z procesních stran v řízení mohla podat návrh, kdy jeho předmětem bylo určení práva nebo právního vztahu, který se buď stal v průběhu rozepře sporným nebo na jehož existenci či neexistenci zcela nebo zčásti záviselo rozhodnutí o původním žalobním nároku (tzv. prejudicialita). Současně z důvodu těchto podmínek se nevyžadovalo prokázání naléhavého právního zájmu.¹¹⁰ Hlavní problém lze spatřovat především ve skutečnosti, že tento názor nerespektuje, že v případě žaloby na plnění a žaloby na určení se jedná o rozdílné žalobní návrhy, tedy se jedná o dva různé předměty řízení. Z toho lze tak vyvodit, že ačkoliv může být naplněna

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99

¹⁰⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. ledna 1994, sp. zn. IV. ÚS 2/93

¹¹⁰ DVORÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C. H. Beck, 2008, s. 103 – 111.

totožnost základu procesního nároku a totožnost účastníku, nemůže se jednat o totožnost věci, protože zde chybí totožnost předmětu procesního nároku.

Tento názor soudní praxe nebyl překonán ani pozdější judikaturou, kdy došlo pouze k určitému „zmírnění“ daného závěru. Obecně Nejvyšší soud konstatoval, že závazné pro další spory bude řešení předběžné otázky pouze v případě, že bude tato předběžná otázka řešena přímo ve výroku rozhodnutí. Z tohoto pravidla ovšem dovozuje výjimku v případě žaloby na plnění a následné žaloby určovací, kdy došel k závěru, že *„je-li rozhodnutím o věci samé (jeho výrokem) ve sporu o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva, zcela vypořádán právní vztah založený ve sporu o plnění na řešení předběžné otázky (řešení přijaté v takovém sporu vyčerpalo beze zbytku obsah předběžné otázky), ze které již proto nemohou vzejít další spory o splnění povinnosti mezi těmiž účastníky), pak následnému sporu o určení, zda tu právní vztah (právní poměr) nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem, jímž má být výrokem soudního rozhodnutí znovu posouzena stejná předběžná otázka, již brání překážka věci rozsouzené (res iudicata).“*¹¹¹

Tyto závěry judikatury ovšem neznamenají nic jiného, než přiznání účinků právní moci taktéž odůvodnění rozhodnutí v případě střetu žaloby na plnění a následné žaloby určovací. S tímto závěrem ovšem nelze souhlasit, protože závaznost pravomocného rozhodnutí se vztahuje pouze k výroku pravomocného rozsudku. Jak normuje § 159a OSŘ závazný je pouze výrok rozhodnutí, ostatně i ustanovení § 202 odst. 3 OSŘ stanovuje, že odvolání jen proti odůvodnění rozhodnutí je nepřípustné. Uvedený závěr Nejvyššího soudu je tedy v rozporu s výslovným zněním zákona. Což lze také opřít o dřívější judikaturu Nejvyššího soudu, dle které nemůže být vyjádřeno posouzení předběžné otázky formou výroku a založit tak překážku res iudicata, protože posouzení předběžné otázky se může projevit jen ve způsobu rozhodnutí a může být uvedeno jen v důvodech rozhodnutí.¹¹² Dále lze závěr, že závaznost pravomocného rozhodnutí se vztahuje pouze na výrok pravomocného rozhodnutí a nelze vytvořit z tohoto pravidla výjimku v případě střetu žaloby na plnění a následné žaloby určovací, opřít o judikaturu Ústavního soudu, dle které jsou subjektivní meze právní moci rozsudku upraveny v § 159a OSŘ a právní moci tak může nabýt pouze výrok rozsudku a nikoliv jeho odůvodnění.¹¹³ K odlišnému stanovisku oproti výše uvedenému závěru Nejvyššího soudu ostatně dospěl Ústavní soud také v jiné případě, kdy konstatoval, že soud je vázán pouze relativně řešením předběžné otázky v odůvodnění rozhodnutí vneseného v jiném případě mezi totožnými účastníky, protože vázanost nevyplývá z § 159 odst. 2 OSŘ, a proto je možné se od tohoto odůvodnění odchýlit.¹¹⁴

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015, sp. zn. 22 Cdo 1462/2016

¹¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. července 1965, sp. zn. 4 Cz 94/65

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. února 2011, sp. zn. I. ÚS 2849/07

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 10. července 2008, sp. zn. II.ÚS 2742/07

Dále lze za problematickou považovat skutečnost, že uvedené závěry soudu nerozlišují mezi vyhovujícími a zamítajícími rozsudky o žalobách na plnění. Soud se totiž v rozhodnutí o žalobě na plnění zabývá nejen otázkou existence práva či právního vztahu, nýbrž i dalšími prejudiciálními otázkami. Zatímco vyhovující rozhodnutí předpokládá, že všechny tyto prejudiciální otázky směřují ve prospěch žalobce, k zamítajícímu rozsudku postačuje, že není naplněn pouze jeden předpoklad. Z toho také vyplývá, že ačkoliv bude existovat zamítající rozsudek, soud nemusí posoudit existenci práva nebo právního vztahu negativně, proto tak na vyřešení otázky existence práva nebo právního vztahu není možné usuzovat z výroku rozsudku o žalobě na plnění.¹¹⁵ V případě, že by žalobce A podával žalobu vůči žalovanému B, týkající se movité věci ve vlastnictví A, kde by reinvidikační žaloba byla zamítnuta např. z důvodu existence nájemního práva žalovaného B, nemůže dojít žalobou na plnění k popření vlastnického práva A k této movité věci. Z výše uvedeného tak vyplývá, že účinky závaznosti by dle uvedených závěrů judikatury vycházely pouze z odůvodnění rozsudku o žalobě na plnění, což jak již bylo zmíněno výše, představuje nerespektování zákonné úpravy dle § 159a OSŘ.

Judikatura na druhou stranu ovšem v určitých případech odmítla aplikovat závěr, že žaloba na plnění představuje překážku *res iudicata* pro následnou žalobu určovací. Nejvyšší soud tak odmítl aplikovat závěr o existenci překážky *res iudicata* pravomocného rozsudku o žalobě na plnění pro určovací žalobu pro případ změny zápisu věcného práva v katastru nemovitostí, proto tak „*je-li pravomocné soudní rozhodnutí o určení, zda tu právní vztah (právní poměr) nebo právo je či není, podkladem pro změnu zápisu věcného práva k majetku v příslušném veřejném seznamu, netvoří pravomocné soudní rozhodnutí ve sporu o plody, užítky a požitky z takového majetku nebo ve sporu o vyklížení takového majetku (jde-li o nemovitou věc) překážku věci pravomocně rozhodnuté pro následný spor o určení, zda tu právní vztah (právní poměr) nebo právo k majetku je či není.*“¹¹⁶

Část odborné literatury, která s výše uvedeným závěrem, že se jedná v případě střetu žaloby na plnění a žaloby určovací o překážku *res iudicata*, nesouhlasí, řeší střet žaloby na plnění a následné žaloby určovací skrze naléhavý právní zájem, který musí existovat pro projednání žaloby určovací. V případě pravomocného vyhovění žaloby na plnění, tak již žalovaný nemůže mít právní zájem na pozdější žalobě určovací vůči stejnému žalobci. Naopak, pokud soud pravomocně žalobu na plnění zamítne, bude záležet *ad hoc* na každém případě, zda bude či nebude dán naléhavý právní zájem žalovaného na žalobě určovací.¹¹⁷ Naléhavý právní zájem pak může být shledáván například v zájmu žalovaného na pozitivním určení práva, které poté může

¹¹⁵ DVOŘÁK, Bohumil. Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 109–111.

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012

¹¹⁷ DVOŘÁK, Bohumil. Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 109–111.

být podkladem pro zápis do katastru nemovitostí. Prakticky by tak soud nezastavil řízení z důvodu překážky *res iudicata*, ale zastavil by následné řízení, týkající se žaloby určovací, z důvodu neexistence naléhavého právního zájmu.

Závěrem lze tedy konstatovat, že názor judikatury, dle kterého žaloba na plnění představuje překážku *res iudicata* pro následnou žalobu určovací, je v rozporu s právní úpravou OSŘ, jednak z důvodu toho, že u žaloby na plnění a žaloby určovací se jedná o rozdílný předmět procesního nároku, a proto není naplněna totožnost věci u těchto žalob, jednak z důvodu toho, že tento názor přiznává účinky právní moci taktéž odůvodnění rozhodnutí v případě střetu žaloby na plnění a následné žaloby určovací, což je v rozporu s § 159a OSŘ. Z důvodu výše uvedeného lze proto souhlasit s názorem, že žaloba na plnění nevytváří překážku *res iudicata* pro následnou žalobu určovací. Dále lze doporučit vzniklý střet mezi žalobou na plnění a určovací žalobou řešit pomocí naléhavému právního zájmu, protože představuje ochranu procesní strany v případě, kdy lze v praxi takovýto zájem u procesní strany shledat. Například v případě, kdy žalobě na určení, že pohledávka zanikla, předcházela žaloba na vydání kvitance.

S problematikou objektivní meze závaznosti právní moci se pojí také otázka tzv. částečných žalob. Tedy v případě, že by žalobce A v řízení vůči žalovanému B uplatňoval pouze část nároku (nejčastěji žalobou na plnění) z celkového peněžitého plnění, na které má žalobce A podle hmotného práva nárok. V těchto případech, pokud by soud v dříve zahájeném řízení, které bylo pravomocně rozhodnuto, rozhodl o pouze části nároku, tak nebude docházet ke vzniku překážky věci rozsouzené (*res iudicata*) pro následné řízení, kde by v řízení soud rozhodoval věc, co do zbylé části nároku žalobce,¹¹⁸ a to z toho důvodu, že je uplatňován jiný procesní nárok. Výše uvedené bude platit i pro případ zamítnutí částečné žaloby, protože není možné učinit závěr, že nárok je ve zbylé části nároku nedůvodný, a proto nelze následnou částečnou žalobu zamítnout.¹¹⁹ Uvedený závěr je možné opřít o následující příklad týkající se žalob na zaplacení nájemného, z důvodu, že by žalobce A uplatňoval vůči žalovanému B v první žalobě nárok na zaplacení nájemného pouze za několik měsíců roku 2016, a soud by takový nárok zamítnul, nemůže být a priori považován nárok v následné žalobě na zaplacení nájemného za zbylé měsíce roku 2016 za bezdůvodný.

¹¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. února 1922, sp. zn. Rv I 848/21

¹¹⁹ DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 774.

4. K problematice rozšířené litispence a res iudicata

4.1 Rozšířená litispence dle § 83 odst. 2 OSŘ

Dle § 83 odst. 2 OSŘ dochází k rozšíření institutu litispence, kdy ke vzniku překážky litispence postačuje, pokud proti stejnému žalovanému existuje další řízení, které z téhož jednání nebo stavu požaduje stejné nároky, a to ve věcech „o zdržení se protiprávního jednání nebo o odstranění závadného stavu ve věcech ochrany práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, o zdržení se protiprávního jednání ve věcech ochrany práv spotřebitelů, ve věcech náhrady škody nebo dorovnání výše protiplnění podle zákona o nabídkách převzetí anebo ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů, v dalších věcech stanovených zvláštními právními předpisy.“ Z uvedeného ustanovení vyplývá, že pro naplnění totožnosti osob bude v uvedených případech postačovat totožnost žalovaného, nikoliv totožnost žalobce i žalovaného. Rozšířená litispence nevyžaduje ani úplnou totožnost předmětu řízení.¹²⁰ Tento závěr lze vyvodit z předpokladu, že každý z potencionálních žalující bude (např. v rámci vymáhání náhrady škody) uplatňovat vůči žalovanému jinou výši nároku, proto aby mohl být naplněn smysl a účel daného ustanovení je nutné uplatňovat extenzivní výklad tohoto ustanovení. Pro překážku litispence dle § 83 odst. 2 OSŘ je tedy nutné, aby se jednalo o stejný nárok ze stejného jednání nebo stavu v širším slova smyslu.¹²¹

Dle § 83 odst. 2 písm. a) OSŘ se rozšířená litispence vztahuje na případy nekalé soutěže, kdy se vztahuje pouze na zdržovací a odstraňovací nároky dotčených osob. Důležité je upozornit, že se rozšířená litispence vztahuje pouze na tyto dva nároky, ačkoliv obecně dle § 2988 ObčZ může osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno, požadovat i přiměřené zadostiučinění, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení. Dle § 2989 odst. 1 ObčZ může tyto nároky uplatnit též právnická osoba oprávněná hájit zájmy soutěžitelů nebo zákazníků. V daném případě se jedná o ochranu spotřebitele, kdy je k podání žaloby oprávněn také tzv. reprezentativní subjekt, tedy subjekt legitimovaný k podání reprezentativní žaloby. Přitom reprezentativní žalobou se rozumí žaloba, kterou podává žalobce (zpravidla právnická osoba) za určitou skupinu osob, které nemají upravené procesní postavení.¹²²

¹²⁰ SPÁČIL, Jiří. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 392–393.

¹²¹ Tamtéž

¹²² PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloba v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 51–52.

Dle § 83 odst. 2 písm. b) OSŘ se širší pojetí překážky litispendence vztahuje na uplatnění zdržovacího nároku u protiprávního jednání ve věcech ochrany práv spotřebitelů. Toto ustanovení odkazuje na § 25 odst. 2 zákona o ochraně spotřebitele (zákon č. 634/1992 Sb., dále jen „OchrSpotř“), dle kterého může takovýto návrh podat sdružení nebo profesní organizace (které mají oprávněný zájem na ochraně spotřebitele) a subjekt uvedený v seznamu oprávněných osob k podání tohoto návrhu. Jedná se o provedení směrnice 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů. Žaloba dle § 25 odst. 2 OchrSpotř směřuje primárně na ochranu proti nepřiměřeným obchodním ujednáním a nekalým obchodním praktikám, a to z toho důvodu, že v těchto případech oprávněné osobě nepřísluší nárok odstraňovací, což může u spotřebitele vyvolat snížení zájmu pro užití tohoto institutu z jednoduchého důvodu, a to zájmu spotřebitele na plnění druhé strany.¹²³

Dle § 83 odst. 2 písm. c) OSŘ dochází k rozšíření litispendence ve věcech náhrady škody nebo dorovnání výše protiplnění podle zákona o nabídkách převzetí a ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů. V první části komentované ustanovení odkazuje na § 50 a § 52 zákon o nabídkách převzetí (zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů, dále jen „zákon o nabídkách převzetí“). Dle § 50 zákon o nabídkách převzetí se mohou osoby, které byly vlastníky účastnických cenných papírů k poslednímu dni lhůty pro splnění nabídkové povinnosti, domáhat náhrady škody, a to v případě, že navrhovatel, který měl nabídkovou povinnost, ji nečinil ve stanovené lhůtě. Došlo-li k zahájení řízení, soud na úřední desce vyvěsí oznámení o zahájení řízení, kdy od tohoto vyvěšení mohou další oprávněné osoby podat také žalobu. Soudní rozhodnutí je pro navrhovatele závazné i vůči jiným osobám, které uplatňují nárok z porušení nabídkové povinnosti. Dle § 52 zákona o nabídkách převzetí se tato pravidla použijí i pro žalobu na dorovnání ceny.

Jak z výše uvedeného vyplývá, existuje u toho ustanovení nesoulad mezi občanským soudním řádem a zvláštním zákonem, zvláštní zákon počítá s podáním více žalob, zatímco OSŘ zde stanovuje překážku litispendence. Pro vyřešení tohoto problému lze souhlasit s názorem, že v takovém případě by mělo dojít k přistoupení dalších osob do již zahájeného řízení, ačkoliv by se v těchto případech nejednalo o napravení nedostatku věcné legitimace.¹²⁴ Tímto řešením by nedošlo ke vzniku překážky litispendence dle § 83 odst. 2 písm. c) OSŘ. Jak ovšem předvídá § 92 (1) OSŘ, toto řešení by vyžadovalo návrh žalobce, a proto je otázkou, jak postupovat, v případě, že by tento žalobce návrh nepodal, protože v současném občanském soudní řádu neexistuje

¹²³ HULMÁK, Milan. Kolektivní ochrana spotřebitele. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 16–18

¹²⁴ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMUEÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloba v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 55–56.

ustanovení, které by žalobce k podání návrhu „přimělo“. V tomto případě lze dále uvažovat nad institutem vedlejšího účastenství dle § 93 OSŘ, kdy by další osoby zúčastnily řízení jako vedlejší účastníci z vlastního podnětu. Toto řešení ovšem nelze shledat jako vyhovující, protože vedlejší účastník nemá právo činit dispoziční úkony.

Pro možné vyřešení tohoto nesouladu by bylo možné použít judikaturu Ústavního soudu.¹²⁵ Jak již Ústavní soud vyslovil, mezi neopominutelné prvky práva na spravedlivý proces řadíme princip kontradiktorního řízení a zásadu *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana), která je Ústavním soudem chápána „*jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkovi řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat.*“¹²⁶ Aby nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces dle § 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech tím, že by došlo k odepření ostatních žalobců domoci se spravedlivé procesní obrany, je nutné § 50 zákona o nabídkách převzetí vykládat ústavně konformním výkladem, a to tak, že o všech návrzích se vede jedno společné řízení, jehož účastníky jsou „*ex lege*“ všichni dotčení vlastníci účastenských cenných papírů. Tento závěr lze opřít o názor, že náleží Ústavního soudu týkající se výkladu § 220k odst. 5 obchodního zákoníku lze použít i na jiné podobné případy (např. § 390 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, dále jen „ZOK“).¹²⁷

Druhá část komentovaného ustanovení představuje překážku litispendence ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů. Toto procesní ustanovení upravuje institut označovaný jako „squeeze out“. Jak z § 390 ZOK vyplývá, mají „vytěsnění“ akcionáři právo na dorovnání, a to v případě, že poskytnuté protiplnění není přiměřené hodnotě účastnických cenných papírů ke dni přechodu vlastnického práva na hlavního akcionáře. Přitom rozhodne-li soud, že poskytnuté protiplnění není přiměřené, je toto rozhodnutí závazné pro hlavního akcionáře i vůči ostatním vytěsněným akcionářům, co do základu přiznaného práva. Mezi další řízení, která je možné pod toto ustanovení podřadit, lze zařadit řízení o právu odkupu dle § 395 ZOK. Pod kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních lze podřadit i řízení o dorovnání při přeměnách společností a řízení o náhradu škody proti osobám zúčastněným na

¹²⁵ V nálezu Ústavního soudu ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08, se Ústavní soud zabýval výkladem tehdejšího ustanovení § 220k odst. 5 obchodního zákoníku, ve kterém bylo stanoveno právo menšinových akcionářů na dorovnání. Spor se týkal společnosti Sokolská uhelná a.s., kdy valná hromada společnosti rozhodla o převodu jmění na hlavního akcionáře. Menšinová akcionáři nesouhlasili s výší vypořádání, která měla být poskytnuta jako protihodnota, a proto podali několik žalob. Ústavní soud tehdy ústavně konformním výkladem dospěl k závěru, že dle § 220k odst. 5 obchodního zákoníku se o všech návrzích vede jedno společné řízení, kdy jsou účastníky řízení *ex lege* všichni akcionáři, kteří do pravomocného ukončení první žaloby podají příslušný procesní návrh (žalobu).

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08

¹²⁷ ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních v. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 27.

přeměně dle zákona o přeměnách (zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev)¹²⁸ V případech přeměny právnických osob ovšem ZŘS upravuje v § 88 zvláštní úpravu litispendence, a proto se nepoužije úprava dle § 83 odst. 2 písm. c).

V otázce přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických papírů Nejvyšší soud konstatoval, že podal-li návrh akcionář v době, kdy již bylo návrhem jiného akcionáře řízení ve stejné věci zahájeno a toto řízení nebylo dosud skončeno, je takový další návrh nutné považovat za přistoupení k prvnímu řízení ex lege.¹²⁹ V praxi jsou tak pozdější návrhy chápány jako přistoupení ex lege k dříve zahájené věci, s tím rozdílem, že soud o daném přistoupení nerozhoduje a nevydává usnesení o spojení věcí dle § 112 OSŘ.¹³⁰ Ačkoliv se výše zmíněná judikatura vztahovala na předchozí právní úpravu, lze souhlasit s názorem, že tento závěr bude platit i pro nucený přechod účastnických cenných papírů dle § 390 ZOK, dle zákona o nabídkách převzetí a dle zákona o přeměnách obchodních společností a družstev.¹³¹

Ustanovení § 83 odst. 2 písm. d) vztahuje institut rozšířené litispendence na řízení v dalších věcech stanovených zvláštními předpisy, aniž by zákon stanovoval, na jaké zvláštní předpisy má toto ustanovení směřovat. Komentářová literatura zařazuje pod toto ustanovení § 24 a § 48 zákona o veřejných dražbách (zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách)¹³² Důkazem má být rozhodnutí Nejvyššího soudu, dle kterého „*ustanovení § 83 odst. 2 písm. d) OSŘ brání tomu, aby ve věci určení neplatnosti veřejné dražby probíhala u soudu proti témuž žalovanému (stejným žalovaným) další řízení o žalobě jiných žalobců o určení neplatnosti stejné veřejné dražby, vycházející z téhož stavu jako dříve zahájené řízení.*“¹³³ Uvedené tvrzení ovšem ze zákona o veřejných dražbách nevyplývá, protože § 48 zákona o veřejných dražbách stanovuje pouze, že každý specifický subjekt (např. účastník dražby), nejsou-li splněny další podmínky dle zákona o veřejných dražbách, může podat návrh na vyslovení neplatnosti dražby. Z důvodu výše uvedeného lze proto souhlasit s názorem, že v případě více návrhů na vyslovení neplatnosti dražby dle zákona o veřejné dražbě by soudy neměly aplikovat § 83 odst. 2 písm. d) OSŘ, ale spíše § 112 OSŘ a daná řízení spojit ke společnému řízení.¹³⁴

¹²⁸ ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních v. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 27.

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 2008, sp. zn. 29 Odo 1019/2006

¹³⁰ LICHOVNÍK, Tomáš. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 36–37.

¹³¹ ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních v. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 32–33.

¹³² DVORÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 346. LICHOVNÍK, Tomáš. In JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 37.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 21 Cdo 1002/2005

¹³⁴ PETROV KRIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloba v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 56–57.

4.2 Rozšířená res iudicata dle § 159a odst. 2 OSŘ

Ustanovení § 83 odst. 2 OSŘ je třeba vykládat v souvislosti s § 159a odst. 2 OSŘ, dle kterého výrok pravomocného rozsudku v případech § 83 odst. 2 OSŘ je závazný i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro stejné nároky ze stejného jednání nebo stavu. Toto ustanovení rozšiřuje překážku res iudicata, kdy se tato překážka vztahuje nejen na účastníky řízení, ale i na další osoby, které jsou oprávněny ze stejného nároku z téhož jednání či stavu. Ve větě druhé ustanovení § 159a odst. 2 OSŘ normuje, že dále zvláštní právní předpisy stanoví, v kterých jiných případech (popř. v jakém rozsahu) je výrok pravomocného rozsudku závazný pro jiné osoby než účastníky řízení. V řízeních, která nebudou spadat pod § 83 odst. 2 OSŘ, se bude aplikovat § 159a odst. 1 OSŘ, dle kterého je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení.

Ustanovení § 159a odst. 2 OSŘ tak rozšiřuje subjektivní meze závaznosti pravomocného rozhodnutí na třetí osoby odlišné od účastníků řízení.¹³⁵ Tento závěr lze jednoduše osvětlit, v případě žaloby o určení, že žalobce je vlastníkem nemovité věci. Pravomocný rozsudek je v této věci závazný dle § 159a odst. 1 OSŘ pouze pro účastníky řízení. To znamená, že žalobce je chráněn proti žalovanému překážkou věci rozhodnuté, která znemožňuje podat žalovanému novou žalobu proti žalobci, ve které by se domáhal o určení svého vlastnického práva k totožné nemovitosti. Ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ ovšem nebrání v podání této určovací žaloby třetí osobě. V podání určovací žaloby v této věci by této třetí osobě bránilo až ustanovení § 159a odst. 2 OSŘ.

K rozšíření závaznosti pravomocného rozhodnutí může dojít pouze na základě zákonného zmocnění.¹³⁶ Takovéto zákonné zmocnění lze najít přímo v OSŘ nebo ve zvláštních zákonech. Jako příklad lze uvést např. § 164 insolvenčního zákona [(zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)], dle kterého je pravomocný rozsudek vydaný v incidenčním sporu závazný pro všechny procesní subjekty. Dále lze uvést např. vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu, která jsou dle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazná pro všechny orgány i osoby. Ovšem i bez výslovné zákonné úpravy, která by překážku věci rozsouzené upravovala, nelze odebrat oprávněné osobě právo podat návrh na zahájení řízení a taktéž soud nemůže svévolně řízení zastavit, protože by tak mohlo dojít k odepření práva na soudní ochranu¹³⁷, a to zásahem do práv dle čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 Úmluvy, dle kterých má každý právo na to, aby

¹³⁵ LAVICKÝ, Petr. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 721.

¹³⁶ HRNČÍŘÍK, Vít. In SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013, s. 558.

¹³⁷ PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloba v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 58–59.

jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.

4.3 K pojetí § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ jako procesní úpravy „hromadných řízení“

V české procesualistice neexistuje pro vymezení pojmu hromadných (potažmo skupinových či reprezentativních) řízení konsensus.¹³⁸ Mezi obecné rysy hromadné žaloby lze podřadit: a) **obecná běžnost** (všeobecnost) výskytu protiprávního jevu, proti němuž má být hromadnou žalobou zasazeno (commonality), b) **přiměřenost** zásahu hromadnou žalobou (adequacy); srov. **zásadu** (test) **rozumnosti** se zřetelem k legitimnímu cíli, jebož má být hromadnou žalobou dosaženo, a při zohlednění, zda téhož nebo srovnatelného legitimního cíle nelze dosáhnout šetrněji nebo i jen žalobou jednotlivou, c) **hromadnost** (četnost) výskytu protiprávního jevu (numerosity), která může do jisté míry souviset i se soustavností či dlouhodobostí protiprávního jednání, d) **příznačnost** určitého protiprávního jednání (typicality), protože hromadná žaloba si svým účelem nemá všimnout jevů nahodilých či okrajových, byť by byly protiprávní.¹³⁹ Skupinovou žalobu lze charakterizovat jako návrh, který podává žalobce za určitou skupinu osob, které vůči žalovanému totožný nárok, přitom tato skupina osob má upravené procesní postavení. Naproti tomu reprezentativní žaloba představuje návrh zpravidla právnické osoby oprávněné hájit zájmy určité skupiny, aniž by tato skupina do řízení přímo či nepřímo zasahovala.¹⁴⁰ Pro účely této kapitoly diplomové práce lze souhlasit s názorem, že pro další analýzu se užití obecného pojmu hromadné žaloby, který představuje nadřazený pojem pro všechny druhy hromadných řízení, jeví jako nejvhodnější.¹⁴¹

Někteří autoři považují § 83 odst. 2 OSŘ (dle kterého ke vzniku překážky litispendence postačuje, pokud proti stejnému žalovanému existuje další řízení, které z téhož jednání nebo stavu požaduje stejné nároky) a § 159a odst. 2 OSŘ (dle kterého výrok pravomocného rozsudku v případech § 83 odst. 2 OSŘ je závazný i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro stejné

¹³⁸ Srov. ZOULÍK, František. Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 11–19. TICHÝ, Luboš. Procesní ochrana skupinových zájmů – přehled a řešení. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 45–64. SMOLÍK, Petr. Meze užití skupinové žaloby v českém civilním procesu – současnost a vyhlídky. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 105–122. WINTEROVÁ, Alena. Procesní důsledky skupinové žaloby v českém právu. In DVORÁK, Jan, WINTEROVÁ, Alena. *Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005, s. 347–354.

¹³⁹ TELEČ, Ivo. Kolektivní ochrana soukromých práv: náhled a kasuistika. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 10.

¹⁴⁰ BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 2011, s. 16–18.

¹⁴¹ SMOLÍK, Petr. Meze užití skupinové žaloby v českém civilním procesu – současnost a vyhlídky. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 107.

nároky ze stejného jednání nebo stavu) za českou procesní úpravu hromadných žalob.¹⁴² Poukazují, že česká procesní úprava neobsahuje speciální ustanovení týkající se hromadné žaloby a obsahuje řadu problémů, ale přesto trvají na názoru, že se jedná o procesní úpravu hromadných žalob, byť pouze v určité „minimalistické“ koncepci.¹⁴³ S tímto názorem ovšem nelze souhlasit, protože základní principy ustanovení § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ na jedné straně a hromadných řízení na straně druhé jsou rozdílné.¹⁴⁴ Obecně lze smysl a účel hromadných řízení spatřovat v zajištění přístupu k soudu osobám, které by jinak soudní řízení nevyužily (např. z důvodu nepatrného zisku z pohledu žalobce), v naplnění principů procesní ekonomie a zásady hospodárnosti řízení, a v zajištění změny chování žalovaného.¹⁴⁵ Naproti tomu procesní úprava OSŘ je konstruována pro individuální žalobce.¹⁴⁶ Výjimku tvoří možná kumulace na straně žalobce či žalovaného dle § 91 OSŘ, který upravuje tzv. společenství účastníků. Dále lze uvažovat nad institutem přistoupení účastníka dle § 92 odst. 1 OSŘ, institutem spojení věcí ke společnému řízení dle § 112 OSŘ či možným přistoupením potencionálního žalobce jako vedlejšího účastníka dle § 93 OSŘ. Avšak i v těchto případech probíhá klasické soudní řízení, jelikož nejsou pro tato řízení stanovena speciální procesní pravidla. Výše uvedená koncepce obecné úpravy dle OSŘ tedy spíše podporuje argument, že instituty rozšířené litispendence a res iudicata nepředstavují jakoukoliv procesní úpravu hromadných řízení.

Dále lze argumentovat tím, že oproti zahraničním právním úpravám žalobce, který je v první v pořadí, nemá dle české právní úpravy právní odpovědnost za způsob, jakým řízení vede.¹⁴⁷ Což vzhledem ke skutečnosti, že závazné rozhodnutí je z důvodu rozšířené res iudicata závazné i pro další osoby, může činit značné problémy. Za zmínku také stojí, že neexistují žádné ochranné mechanismy pro případ dohody mezi prvním žalobcem a žalovaným nebo pro případ „nastrčení“ prvního žalobce žalovaným pro ovlivnění výsledku řízení.¹⁴⁸ Za jiné problematické aspekty lze považovat skutečnost, že soud nevydává žádné rozhodnutí o tom, že se v daném případě jedná o hromadné řízení (první žalobce tedy vůbec nemusí vědět, že se jedná o hromadné řízení) a

¹⁴² Srov. WINTEROVÁ, Alena, Procesní důsledky skupinové žaloby v českém právu. In DVOŘÁK, Jan, WINTEROVÁ, Alena. *Pocta Jiřímu Švestkovi ke 75. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005, s. 347. SMOLÍK, Petr. Hromadné žaloby: současnost a výhledy české právní úpravy. *Právní fórum*, 2006, s. 395–403. DVOŘÁK, Bohumil. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 345. SPÁČIL, Jirí. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 393–394.

¹⁴³ WINTEROVÁ, Alena. In PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2009, s. 353 a násl.

¹⁴⁴ ZIMA, Petr. Skupinové žaloby a české právo. *Právní fórum*. 2007, roč. 2007, č. 3, s. 94 a násl.

¹⁴⁵ Tamtéž

¹⁴⁶ ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 31.

¹⁴⁷ ZIMA, Petr. Skupinové žaloby a české právo. *Právní fórum*. 2007, roč. 2007, č. 3, s. 94 a násl.

¹⁴⁸ ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 31–32.

skutečnost, že neexistuje povinnost veřejně informovat (např. prostřednictvím úřední desky) o zahájení řízení či informovat o výsledku řízení (potencionální další žalobci tak vůbec nemusí vědět, že řízení se stejným nárokem vůči žalovanému již proběhlo).¹⁴⁹ Z důvodu výše uvedeného lze proto dojít k závěru, že § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ představují toliko speciální úpravu litispendence a res iudicata, kdy se zákonodárce snaží zabránit opakovaným projednáváním věcně identických sporů v konkrétně specializovaných případech, a tedy se nejedná o procesní úpravu hromadných řízení.¹⁵⁰

Závěrem lze konstatovat, že právní úprava § 83 odst. 2 OSŘ a § 159a odst. 2 OSŘ nepředstavuje institut hromadného řízení sui generis, pouze rozšiřuje překážku litispendence a res iudicata a snaží se tak v určitých zákonem vymezených situacích prostřednictvím překážky litispendence a res iudicata omezit počet řízení, ve kterých by na procesní straně žalovaného vystupovala totožná osoba. Právní úpravu lze ovšem shledat jako nevyhovující, protože ačkoliv smyslem právní úpravy je snížit zatížení soudů, rozšířená litispendence a res iudicata pouze představuje ochranu žalovaného před více řízeními, ve kterých se žalobci budou domáhat shodných nároku z totožného jednání nebo stavu, aniž by právní úprava stanovovala ochranu žalobcům, kteří nemohou z důvodu překážky litispendence a res iudicata podat žalobu vůči žalovanému vycházející z totožného jednání nebo stavu a domáhající se shodného nároku.

¹⁴⁹ SPÁČIL, J. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 393–394.

Závěr

Jak již bylo zmíněno v úvodu, cílem této diplomové práce byla analýza negativních procesních podmínek, mezi něž řadíme překážku věci zahájené (litispence) a překážku věci rozsouzené (res iudicata). Procesní podmínky jsou základní procesní předpoklady k tomu, aby soud mohl rozhodnout o právech a povinnostech účastníků. Negativní procesní podmínky patří mezi podmínky řízení, k nimž se přihlíží kdykoliv za řízení, a představují neodstranitelný nedostatek procesních podmínek, který je důvodem k zastavení řízení. Závěrem lze konstatovat, že cíl diplomové práce byl splněn, překážky litispence a res iudicata byly detailně analyzovány, určité závěry judikatury byly vyvráceny a jiné závěry judikatury byly potvrzeny. V souvislosti s tímto byly v úvodu diplomové práce stanoveny základní výzkumné otázky a hypotézy s těmito otázkami související.

První výzkumná otázka: Jaké podmínky dle občanského soudního řádu musí být naplněny, aby soud mohl konstatovat totožnost věci u alespoň dvou soudních řízení? Dle § 83 OSŘ dochází k překážce věci zahájené v případě, kdy o téže věci probíhá u soudu více řízení. Jak z uvedeného ustanovení vyplývá, pojmovým znakem litispence dle tohoto zákona je totožnost věci, aniž by ovšem tuto totožnost věci zákon dále sám specifikoval, čímž byla potvrzena první hypotéza, dle které podmínky totožnosti věci nejsou upraveny v právním předpise a na tuto otázku nachází odpověď až praxe a teorie. Dále, aby mohl soud konstatovat totožnost věci musí být naplněny 2 podmínky, první podmínkou je totožnost předmětu řízení, která je složena ze skutkového vymezení (základ procesního nároku) a žalobního petitu (předmět procesního nároku), druhou podmínkou, která musí být naplněna, je totožnost účastníku řízení. Základ procesního nároku lze spatřovat především v jednání (ve všech formách) a v následku, který byl daným jednáním způsoben. Totožnost předmět procesního nároku je dána pouze za předpokladu, že druh návrhu a přesné označení právního následku jsou totožné. Uvedené tak potvrzuje druhou hypotézu, dle které podmínky totožnosti věci vycházejí z dvoučlenné teorie předmětu sporu, protože dvoučlenná teorie předmětu sporu rozděluje předmět sporu na dvě vzájemně propojené části, totiž základ procesního nároku a předmět procesního nároku. Podle tohoto pojetí lze v civilním procesu rozlišit, jakých právních účinků se petitum účastník v řízení domáhá a o jaké skutkové okolnosti se, k domáhání těchto účinků, opírá.

Druhá výzkumná otázka: Jaký je nejvhodnější způsob vymezení totožnosti základu procesního nároku? Podstatu skutku je možné spatřovat v jednání (ve všech formách) a v následku, který byl daným jednáním způsoben. Následek je dle této teorie významný, protože vymezuje pouze ty projevy vůle, které tvoří daný skutek. Další možnost pro vymezení základu

procesního nároku je metoda subsumpce pod hypotézu právní normy. Dále je možné vymezit základ procesního nároku skrze tzv. teorii životního skutkového stavu, kdy dochází k vymezení bez návaznosti na hmotné právo. Z výše uvedených teorií, které vymezují totožnost základu procesního nároku, lze dodat, že jako metodu pro posouzení otázky, kdy se jedná o shodná skutková tvrzení, se lze přiklonit k názoru, že základ procesního nároku je tvořen totožností jednání a totožností následku, protože se tak lze vyhnout velmi úzkému pojetí předmětu řízení (jak se ostatně děje při subsumpci pod hypotézu právní normy) a nejedná se, na rozdíl od teorie životního skutkového stavu, o příliš neurčitý pojem. Výše zmíněným tak byla vyvrácena hypotéza, dle které se jako nejvhodnější jeví metoda subsumpce pod hypotézu právní normy.

Třetí výzkumná otázka: Jsou závěry Nejvyššího soudu týkající se vztahu žaloby na plnění a žaloby určovací v souladu s právní úpravou překážky věci rozsouzené? Dle judikatury pravomocný rozsudek o žalobě na plnění vytváří překážku res iudicata pro řízení o určovací žalobě. Nejvyšší soud konstatoval, že pravomocné rozhodnutí o žalobě na plnění představuje vždy překážku res iudicata pro žalobu na určení, protože tím dochází zároveň k posouzení existence či neexistence právního vztahu. Tento názor soudní praxe nebyl překonán ani pozdější judikaturou, kdy došlo pouze ke drobnému zmírnění daného závěru. Obecně Nejvyšší soud konstatoval, že závazné pro další spory bude řešení předběžné otázky pouze v případě, že bude tato předběžná otázka řešena přímo ve výroku rozhodnutí. Z tohoto pravidla ovšem dovozuje výjimku v případě žaloby na plnění a následné žaloby určovací. Lze konstatovat, že tyto závěry jsou v rozporu s právní úpravou OSŘ, jednak z důvodu toho, že u žaloby na plnění a žaloby určovací se jedná o rozdílný předmět procesního nároku, a proto není naplněna totožnost věci u těchto žalob, jednak z důvodu toho, že tento názor přiznává účinky právní moci taktéž odůvodnění rozhodnutí v případě střetu žaloby na plnění a následné žaloby určovací, což je v rozporu s § 159a OSŘ. Za problematickou lze také považovat skutečnost, že uvedené závěry Nejvyššího soudu nerozlišují mezi vyhovujícími a zamítajícími rozsudky o žalobách na plnění. Soud se totiž nezabývá pouze otázkou existence či neexistence práva nebo právního vztahu, nýbrž zkoumá i jiné prejudiciální otázky. Z toho lze také dovodit, že ačkoliv zde bude zamítající rozsudek, soud nemusí existenci práva nebo právního vztahu posoudit negativně. Z výše uvedeného lze tedy vyvodit závěr, že pravomocný rozsudek o žalobě na plnění nevytváří překážku res iudicata pro následnou žalobu určovací. Výše uvedený závěr této diplomové práce tak vyvrací hypotézu, dle které jsou závěry Nejvyššího soudu v souladu s právní úpravou překážky res iudicata.

Čtvrtá výzkumná otázka: Představují ustanovení § 83 odst. 2 občanského soudního řádu a § 159a odst. 2 občanského soudního řádu procesní úpravu tzv. hromadných řízení? Lze konstatovat, že právní úprava § 83 odst. 2 OSŘ a § 159a odst. 2 OSŘ nepředstavuje institut hromadného řízení sui generis, pouze rozšiřuje překážku litispendence a res iudicata a snaží se tak v určitých zákonem vymezených situacích prostřednictvím překážky litispendence a res iudicata omezit počet řízení, ve kterých by na procesní straně žalovaného vystupovala totožná osoba. Pro tento závěr svědčí i skutečnost, že právní úprava oproti zahraničním úpravám neobsahuje zejména odpovědnost žalobce, který je první v pořadí, a absolutně žádnou ochranu potencionálních dalších žalobců, z tohoto tak je možné vyvodit závěr, že nebylo úmyslem zákonodárce ustanovit v § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ právní úpravu tzv. hromadných řízení. Byla tak vyvrácena hypotéza, dle které tyto ustanovení představují procesní úpravu tzv. hromadných řízení.

Konečně lze tak uvést, že diplomová práce naplnila svůj účel, došlo tak v určitých případech k vyvrácení hypotéz, které byly stanoveny v úvodu této práce a dále tato diplomová práce odpověděla na výzkumné otázky v úvodu uvedené. Dále došlo k detailní analýze negativních procesních podmínek v občanském soudním řízení a zároveň veškeré závěry v této diplomové práci uveřejněné byly náležitě odůvodněny.

Zdroje

Monografie

1. BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. 239 s.
2. DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl, (§ 1 až 200za)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1072 s.
3. DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. *Občanský soudní řád: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.
4. DVOŘÁK, Bohumil. *Právní moc civilních soudních rozhodnutí: procesní studie*. V Praze: C.H. Beck, 2008. 187 s.
5. DVOŘÁK, Jan, WINTEROVÁ, Alena. *Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005. 386 s.
6. FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts: Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis*. 2. überarb. und ergänz. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990. 1232 s.
7. HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní*. Autor úvodu Jaroslav OEHM, editor Jiří SPÁČIL. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 286 s.
8. JAUERNIG, Othmar. *Zivilprozessrecht: ein Studienbuch*. 26. völlig neubearb. Aufl. München: C.H. Beck, 2000. 381 s.
9. JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016. Kniha II., § 79-180 občanského soudního řádu*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 609 s.
10. LAVICKÝ, Petr a kol. *Civilní proces. Řízení sporné: občanský soudní řád (§ 1 až 250l), zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 1088 s.
11. MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 203 s.
12. PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. V Praze: Nakladatelství Karolinum, 2009, 424 s.
13. SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. V Praze: C.H. Beck, 2014. 432 s.
14. SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. V Praze: C. H. Beck, 2013. 1398 s.

15. WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. 621 s.

Odborné Články

16. HULMÁK, Milan. Kolektivní ochrana spotřebitele. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 15–26.
17. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Reprezentativní žaloba v českém civilním procesu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 51–60.
18. SMOLÍK, Petr. Hromadné žaloby: současnost a výhledy české právní úpravy. *Právní fórum*, 2006, s. 395-403.
19. SMOLÍK, Petr. Meze užití skupinové žaloby v českém civilním procesu – současnost a vyhlídky. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 105–122.
20. TELEČ, Ivo. Kolektivní ochrana soukromých práv: náhled a kasuistika. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 7–14.
21. TICHÝ, Luboš. Procesní ochrana skupinových zájmů – přehled a řešení. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 45–64.
22. ZIMA, Petr. Kolektivní uplatňování nároků v akcionářských řízeních. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, roč. 11, č. 1, s. 27–41.
23. ZIMA, Petr. Skupinové žaloby a české právo. *Právní fórum*. 2007, roč. 2007, č. 3, s. 94 a násl.
24. ZOULÍK, František. Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. *Acta Universitatis Carolinae*, 2005, č. 4, s. 11–19.

Právní předpisy

25. Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
26. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
27. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
28. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

29. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
30. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
31. Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
32. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
33. Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
34. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
35. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů
36. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
37. Zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
38. Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
39. Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

40. Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. ledna 1994, sp. zn. IV. ÚS 2/93
41. Nález Ústavního soudu ze dne 10. července 2008, sp. zn. II.ÚS 2742/07
42. Nález Ústavního soudu ze dne 10. března 2009, sp. zn. IV. ÚS 1106/08
43. Nález Ústavního soudu ze dne 22. února 2011, sp. zn. I. ÚS 2849/07
44. Nález Ústavního soudu ze dne 11. srpna 2015, sp. zn. I. ÚS 2280/14
45. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. února 1922, sp. zn. Rv I 848/21
46. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. března 1922, R I 260/22
47. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. března 1928, sp. zn. Pres. 760/27
48. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. února 1930, sp. zn. R I 68/30
49. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. září 1932, sp. zn. R I 578/32
50. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. července 1965, sp. zn. 4 Cz 94/65
51. Usnesení Nejvyššího soud ze dne 24. listopadu 1979, sp. zn. Cpj 35/78
52. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 1998, sp. zn. 2 Odon 154/1997
53. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. června 1998, sp. zn. 2 Cdon 1506/96
54. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 1999, sp. zn. 2 Cdon 1922/97
55. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 5/2000

56. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 723/2000
57. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2001, sp. zn. 20 Cdo 463/99
58. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2001, sp. zn. 21 Cdo 906/2000
59. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2001, sp. zn. 29 Cdo 1248/99
60. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2001, sp. zn. 20 Cdo 1505/2000
61. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. listopadu 2001, sp. zn. 21 Cdo 123/2001
62. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. 20 Cdo 2931/99
63. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2002, sp. zn. 22 Cdo 1646/2000
64. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000
65. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2003, sp. zn. 21 Cdo 1382/2002
66. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 2003, sp. zn. 29 Odo 788/2002
67. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2003, sp. zn. 26 Cdo 545/2003
68. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2003, sp. zn. 25 Cdo 1934/2001
69. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2005, sp. zn. 33 Odo 754/2004
70. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 21 Cdo 1002/2005
71. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 2006, sp. zn. 21 Cdo 2091/2005
72. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2007, sp. zn. 21 Cdo 3226/2006,
73. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 2008, sp. zn. 29 Odo 1019/2006
74. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2008, sp. zn. 26 Cdo 612/2007
75. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. listopadu 2008, sp. zn. 26 Cdo 4134/2007
76. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. 25 Cdo 913/2006
77. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. ledna 2009, sp. zn. 28 Cdo 786/2008
78. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. května 2009, sp. zn. 26 Cdo 2741/2007
79. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 30 Cdo 4951/2009
80. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2011, sp. zn. 31 Cdo 365/2009
81. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2011, sp. zn. 32 Cdo 3211/2010
82. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2012, sp. zn. 22 Cdo 789/2011
83. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2012, sp. zn. 21 Cdo 1525/2010
84. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012
85. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2015, sp. zn. 22 Cdo 1462/2016
86. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. srpna. 1997 sp. zn. 5 Cmo 503/96
87. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. června 2003, sp. zn. 3 To 489/2003

Shrnutí

Obecně procesní podmínky můžeme charakterizovat jako určité základní podmínky řízení, které stanovuje civilní právo procesní. Negativní procesní podmínky patří mezi podmínky řízení, k nimž se přihlíží kdykoliv za řízení, a představují neodstranitelný nedostatek procesních podmínek, který je důvodem k zastavení řízení.

Překážka věci zahájené (litispendence) je upravena v § 83 OSŘ, kdy dle tohoto ustanovení zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení. Litispendence bývá spojována s právní zásadou *ne bis in idem*, tj. ne dvakrát o tomtéž. Podstatou litispendence je vyloučení možnosti, aby v téže věci probíhalo další řízení. Za účel litispendence lze považovat především snahu o zabránění nadbytečnému zatěžování soudů. Dle § 83 OSŘ dochází k překážce věci zahájené v případě, kdy o téže věci probíhá u soudu více řízení. Totožnost věci je dána tehdy, existuje-li více řízení o tentýž nárok nebo stav a zároveň se tyto řízení týkají stejného předmětu a stejných osob. Totožnost věci tvoří totožnost předmětu řízení a totožnost účastníků, přitom pro existenci totožnosti předmětu řízení musí být naplněn procesní nárok, který se skládá ze dvou složek. První složkou procesní nároku je základ procesního nároku, který představují žalobcem tvrzené skutkové okolnosti, tj. základní skutková tvrzení. Druhou složkou procesního nároku je předmět procesního nároku, který představuje žalobní petit.

Překážka věci rozsouzené je upravena v § 159a OSŘ odst. 4, dle kterého jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu. Smysl *res iudicata* tedy spočívá v tom, že tato překážka brání tomu, aby totožná věc, o které již bylo pravomocně rozhodnuto, byla opětovně projednávána. Překážka věci rozsouzené je upravena v ustanovení OSŘ zabývající se materiální právní mocí, se kterou tato překážka souvisí. Materiální stránka právní moci se projevuje jednak závazností pravomocného rozhodnutí, jednak nezměnitelnosti pravomocného rozhodnutí v podobě překážky *res iudicata*. Závaznost v tomto smyslu znamená, že každý, na koho se rozsudek vztahuje, je povinen chovat se v souladu s příkazem, který je ve výroku rozsudku obsažen. Nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí spočívá v zákazu opětovného projednání a rozhodnutí v totožné věci.

Klíčová slova: civilní proces, podmínky řízení, negativní podmínky řízení, překážka věci zahájené (litispendence), překážka věci rozsouzené (*res iudicata*), totožnost věci, rozšířená litispendence a *res iudicata*

Abstract

Generally, process conditions can be characterized as basic conditions of civil procedure set out in the Civil Procedural Law (OSŘ). Negative process conditions are to be taken into account at any time during the civil procedure and pose irremovable lack of process conditions, which is a reason to stop the proceedings.

Litispence (an obstacle of a started civil procedure) is regulated in § 83 OSŘ. Under this provision is not allowed to have more civil proceedings about the same case. Litispence has been associated with the legal principle of *ne bis in idem*, which means not twice about the same thing. The essence of litispence is to prevent having several proceedings about the same thing. The purpose of litispence can be considered as an effort to prevent excessive usage of the court. § 83 OSŘ states an obstacle of a started civil procedure when more proceedings deal with identical things. The identity is considered to be identity of claim and at the same time includes the same subject or person. The identity is formed by identity of the subject and of the participants. The process claim must be fulfilled for the existence of the identity of the subject. This claim consists of two components. The first component of the process claim is the applicant alleged facts, i.e. basic factual statement. The second component is the subject of process claim, which is the *petit*.

The obstacle of discernment case is regulated by § 159a para. 4 OSŘ, according to which once the final decision was legally made, the subject cannot be judged again in the extent of the participants or the subject of the case. That essence of *res judicata* is that it prevents the same thing that has already been legally decided, from being discussed again. *Res judicata* is regulated by the Civil Procedural Law provisions dealing with the substantive legal force to which is this obstruction related. The material aspect of the legal decision is reflected in two ways. Firstly, the binding nature of the final decision. Secondly, the immutability of the final decision in the form of *res judicata*. The binding of the final decision means that anyone on whom the judgment applies, is obliged to behave in accordance with the command, which is included in the operative part of the judgment. The immutability of the final decision lies in the prohibition of renegotiating the decisions in identical things.

Keywords: civil procedure, conditions of civil procedure, negative conditions of civil procedure, litispence, *res judicata*, identity of procedure, extended litispence, extended *res judicata*